

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Henry Oscarson

Handläggningsfel som grund för
upphävande av skiljedom
- en jämförelse av svensk och
utländsk skiljerätt

Examensarbete
20 poäng

Handledare:
Professor Gunnar Bergholtz
Processrätt

Ht 2003

Innehåll

SAMMANFATTNING	1
FÖRKORTNINGAR	2
1 INLEDNING	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Syftesformulering	3
1.3 Avgränsningar	4
1.4 Grundläggande begrepp	5
1.5 Material och metod	5
1.6 Disposition	6
2 HANDLÄGGNINGSFEL SOM GRUND FÖR UPPHÄVANDE ENLIGT SVENSK RÄTT	7
2.1 Allmänt om LSF:s klandergrunder	7
2.2 Preklusion	8
2.3 Generalklausulen	9
2.3.1 Inledning	9
2.3.2 Kravet på att handlägningsfelet sannolikt påverkat utgången	10
2.3.3 Beviskravet för orsaksrekvisitet	11
2.3.4 Kravet på att den klandrande parten icke vållat handlägningsfelet	12
2.3.5 Kravet på att det skall röra sig om ett processuellt handlägningsfel	13
2.3.6 Handlägningsfel som utgör grund för upphävande	14
2.3.6.1 Handläggning i strid med LSF	14
2.3.6.2 Åsidosättande av parternas föreskrifter	18
2.3.6.3 Övriga handlägningsfel	19
3 HANDLÄGGNINGSFEL SOM GRUND FÖR UPPHÄVANDE ENLIGT UTLÄNDSK RÄTT	23
3.1 Allmänt	23
3.2 Modellen och New York- konventionen	24
3.2.1 Inledning	24
3.2.2 Preklusion	26
3.2.3 Handlägningsfel som utgör grund för upphävande	27

3.3	Något om handläggningsfel som grund för upphävande enligt vissa andra länders nationella lag om skiljeförfarande	31
3.3.1	Belgien	31
3.3.2	Danmark	32
3.3.3	England	33
3.3.4	Finland	33
3.3.5	Frankrike	34
3.3.6	Italien	35
3.3.7	Malaysia	35
3.3.8	Norge	35
3.3.9	Schweiz	36
3.3.10	U.S.A	37
4	JÄMFÖRANDE ANALYS	39
4.1	Inledning	39
4.2	Metoder för att begränsa upphävandet av skiljedomar	39
4.3	Handläggningsfel som utgör grund för upphävande	40
5	KONKLUSIONER OCH AVSLUTANDE DISKUSSION	42
	LITTERATURFÖRTECKNING	45
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	49

Sammanfattning

En av skiljeförfarandets främsta förtjänster är den flexibilitet i handläggningen som tvistlösningsmetoden erbjuder. Parterna kan genom överenskommelser i hög utsträckning styra förfarandets utformning. Dock anses ett behov föreligga att garantera parterna ett iakttagande av vissa för rättsäkerheten grundläggande principer. Garantin består bl.a. av de tvingande handläggningsregler samt möjligheter till klander av skiljedomen som LSF innehåller. Den i en efterföljande klanderprocess oftast åberopade klandergrunden är den s.k. generalklausulen. Nämnada lagrum möjliggör ett upphävande av skiljedomen vid förekomst av fel i handläggningen av skiljeförfarandet. Då generalklausulens utformning är vag och dess tänkta användning inte uttömmande anges i LSF, har uppsatsen som ett syfte att undersöka och redogöra för nämnda bestämmelses tillämpningsområde.

Utredningen visar att generalklausulens teoretiska tillämpningsområde är brett, något som begränsas av regler om kausalitet och preklusion vilket medför att det i praktiken är få skiljedomar som upphävs p.g.a. fel i handläggningen.

Skiljeförfarandet är en internationell företeelse. Eventuella skillnader i respektive lands lagstiftning om skiljeförfarande möjliggör för parterna att förlägga ett skiljeförfarande till det land som tjänar deras syfte bäst. Uppsatsen har av nämnda anledning även till syfte att undersöka förekomsten av skillnader mellan LSF och modellagen samt till viss del även övrig utländsk lagstiftning, vad avser möjligheten till upphävande av en skiljedom p.g.a. fel i handläggningen.

Undersökningen avhandlar möjligheten till upphävande av en skiljedom p.g.a. handläggningsfel enligt modellagen, samt mer översiktligt ett antal länders lagstiftning. Jämförelsen mellan LSF och modellagen visar att deras praktiska tillämpningsområde i huvudsak är överensstämmande. Utredningen visar vidare en stor variation i olika länders lagstiftningar varvid en rekommendation att noga överväga valet av land för skiljeförfarandet, utfärdas.

Förkortningar

Cir.	Circuit
D.N.J.	District Court of New Jersey
F.	Federal Reporter
FAA	Federal Arbitration Act
Fla.	Florida
F.Supp	Federal Supplement
Ga. App.	Court of Appeals of Georgia
HD	Högsta domstolen
HKC	Hong Kong Cases
HKLR	Hong Kong Law Reports
HKLRD	Hong Kong Law Reports & Digest
HovR	Hovrätt
JT	Juridisk Tidskrift
LCIA	London Court of International Arbitration
LSF	Lagen (1999:116) om skiljeförfarande
N.D.Ga	District Court for the Northern District of Georgia
N.D.Okla.	District Court for the Northern District of Oklahoma
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv avd. I
NOU	Norges Offentlige Utredninger
N.Y.S.	New York Supplement
N.Y. Sup	New York Supreme Court
Prop.	Proposition
RB	Rättegångsbalken
RH	Rättsfall från Hovrätterna
Sch	Schiedsgericht
S.D.N.Y	District Court for the Southern District of New York
S.E.	South Eastern Reporter
SML	Lagen (1929:145) om skiljemän
S.o.	Southern Reporter
SOU	Statens Offentliga Utredningar
TR	Tingsrätt
UNCITRAL	United Nations Commission on International Trade Law

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Skiljeförfarandet syftar till att avgöra en uppkommen tvist snabbt, effektivt och utan offentlig insyn.¹ I linje härmed får parter som ingår skiljeavtal härigenom anses ha av sagt sig möjligheten att få en eventuell tvist överprövad på materiell grund.² Kravet på snabbhet och effektivitet har medfört att LSF innehåller få föreskrifter vad avser förfarandet. Ett alltför reglerat förfarande skulle kunna leda till att flexibiliteten i skiljeförfarandet gick förlorat.³ Parterna och skiljemännen har alltså getts ett stort utrymme att själva bestämma hur skiljeförfarandet skall genomföras. En part får dock anses ha ett berättigat och skyddsvärt intresse av att tvisten avgörs i enlighet med vissa, för rättssäkerheten, grundläggande processuella principer. Nämda principer kan vara att båda parterna bereds tillfälle att föra sin talan i enlighet med den kontradiktoriska förfarandepincipen eller att parterna behandlas lika. Det är även viktigt för det grundläggande förtroendet för skiljeförfarandet som tvistlösningsmetod att rättsäkerheten kan garanteras.⁴ Intresset av att skiljeförfarandet genomförs på ett ur rättssäkerhetssynpunkt riktigt sätt, tillgodoses bl.a. genom de förfaranderegler, samt de möjligheter till klander av en skiljedom, som LSF innehåller.

1.2 Syftesformulering

Den ur processrättslig synpunkt mest betydelsefulla klandergrunden i LSF är 34 § 1 st. 6 p.⁵ Bestämmelsen reglerar möjligheten till klander i de fall när det förekommit fel i handläggningen av skiljeförfarandet. Lagregeln har karaktären av en generalklausul, vilket medför att den är allmänt avfattad. Nämda omständighet innebär att det torde finnas ett praktiskt intresse av att redogöra för när en tillämpning av generalklausulen kan komma att aktualiseras. Uppsatsen har av nämnda skäl till syfte att undersöka och redogöra för generalklausulens praktiska tillämpningsområde.

Då LSF innehåller en allmän regel om preklusion, med innebörd att en part i en klanderprocess inte kan åberopa ett fel denne känt till men underlåtit att protestera emot, begränsas möjligheten att få skiljedomen upphävd.⁶ För att

---

¹ Prop. 1998/99:35, s. 1 se även SOU 1995:65, s. 262.

² Se bl.a. HD:s avgörande i mål T 2707-01 från den 3:e juli 2002.

³ Lindell, *Civilprocessen*, s. 623.

⁴ Redfern & Hunter, s. 463 f.

⁵ I den fortsatta framställningen kommer lagrummet att benämnas generalklausulen. Se bl.a. Bolding, *Skiljedom - studier i rättspraxis beträffande svensk skiljedoms giltighet och verkställbarhet*, s. 170.

⁶ 34 § 2 st. LSF.

på ett korrekt sätt beskriva generalklausulens praktiska tillämpningsområde kommer av nämnda skäl en redogörelse för den allmänna preklusionsregeln att göras.

Skiljeförfarandet är en internationellt accepterad tvistlösningsmetod. Parterna är i internationella affärsförhållanden fria att förlägga skiljeförfarandet till det land de anser lämpligt. Parternas val av land får betydelse i två fall vad avser en eventuell klandertalan. För det första är förfarandelandets domstol ensam behörig att avgöra en talan om upphävande av en skiljedom.⁷ För det andra skall förfarandelandets klandergrunder tillämpas.⁸ Väsentliga skillnader mellan olika länders klandergrunder kan medföra att parter som vill ha ett slutligt avgörande av tvisten med små möjligheter till upphävande väljer landet X som plats för förfarandet. En part, troligtvis den med en mindre välgrundad talan, kan komma att sträva efter att skiljeförfarandet skall förläggas till landet Y med generösare möjligheter till upphävande. Tillvägagångssättet, som benämns forum shopping, förutsätter att parternas ombud identifierat och beaktat skillnaderna i respektive lands lag.⁹ Uppsatsen har av nämnda anledning även till syfte att undersöka huruvida skillnader förekommer mellan LSF och modellagen samt till viss del även övrig utländsk lagstiftning, vad avser möjligheten till upphävande av en skiljedom p.g.a. fel i handläggningen.

Då uppsatsen har en praktisk ansats kommer utredningen även att omfatta förekomsten av preklusionsregler i utländsk rätt.

1.3 Avgränsningar

Uppsatsen kommer att utreda de klandergrunder som kan aktualiseras vid fel i handläggningen av skiljeförfarandet. Vidare gör utredningen av utländsk rätt inga anspråk på att vara uttömmande. En sådan målsättning hade i vilket fall som helst varit tämligen meningslös då den nationella lagregleringen regelbundet genomgår förändringar.¹⁰ Eventuella skillnader som undersökningen kan komma att visa skall, enligt författarens uppfattning, endast utgöra ett belysande av möjligheterna till forum shopping.

---

⁷ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 715.

⁸ Ibid.

⁹ Bogdan, *Svensk internationell privat- och processrätt*, s. 33 ff.

¹⁰ De senast åren har ny reglering införts i bl.a. Sverige (1999), England (1996) och Tyskland (1997). Förändringar i lagstiftningen har genomförts i Frankrike (1981), Schweiz (1987) och Italien (1994).

Uppsatsen behandlar inte situationen när parterna har avtalat att domen får överklagas på materiell grund samt då parterna enligt LSF har avtalat att ingen klandertalan får föras mot domen, s.k. undantagsavtal.¹¹

1.4 Grundläggande begrepp

Begreppet klandergrunder används genomgående i uppsatsen. Med begreppet avses inte rättsfakta, d.v.s. omständigheter med omedelbar betydelse för rättsföljden. I stället är begreppet att anse som ett uppsamlingsnamn för normer vars tillämpning kan leda till att skiljedomen upphävs.

Med begreppet handläggningsfel avses processuella fel som begås av skiljemännen under skiljeförfarandet.

1.5 Material och metod

Metoden som använts vid undersökningens genomförande är en traditionell juridisk deskriptiv metod. Såväl inhemska som utländska rättskällor har beaktats vid slutsatser om innehållet i gällande rätt.

Äldre svensk praxis har använts endast i den utsträckning rättsläget inte har förändrats genom lagändringen 1999, då den äldre SML ersattes av LSF.

Sedvanliga metodmässiga svårigheter har aktualiserats vid undersökningen av utländsk rätt.¹² Som angivits ovan har dessa osäkerhetsmoment kompenseras med att undersökningen uttryckligen är av översiktlig karaktär.

Framställningen baseras ibland, företrädesvis i den internationella delen, på sekundära källor, detta då material från utlandet i vissa fall inte har varit möjligt att anskaffa.

Vid jämförelsen mellan svensk och utländsk rätt har en komparativ metod använts.¹³ Metoden har bestått av ett bestämmande av vissa jämförelsefaktorer med utgångspunkt i den svenska rätten, varefter en analys har gjorts för att undersöka förekomsten av faktorn i utländsk rätt. I de fall någon omedelbar överensstämmelse med utländsk rätt inte har kunnat konstateras föreligger undersökningen övergått, i enlighet med

---

¹¹ Heuman, *Specialprocess – Utsökning och konkurs*, s. 47, jfr även 51 § LSF. Ang. undantagsavtal se prop. 1998/99:35, s. 154 ff. SOU 1994:81, s. 188 ff. samt NJA 1989 s. 143.

¹² Problem såsom korrekt tolkning och översättning av rättskällor. Bogdan, *Komparativ rättskunskap*, s. 39 ff.

¹³ Bogdan, *Komparativ rättskunskap*, s. 22.

teorin om kompensationsfenomenet, till att utreda huruvida avsaknaden av rättsregeln genom lagstiftning har kompenserats på något annat vis.¹⁴

De faktorer som jämförts utgörs av:

Lagstiftningstekniska metoder för att begränsa verkan av de handläggningsfel som utgör grund för upphävande såsom regler om preklusion eller krav på orsakssamband mellan ett handläggningsfel och skiljedom.

Vilka handläggningsfel som kan göras gällande.

1.6 Disposition

I kapitel 2 sker en undersökning av generalklausulens funktion, innehåll och tillämpningsområde. Kapitlet innehåller även en redogörelse av den allmänna preklusionsregeln i 34 § 2 st. LSF.

Kapitel 3 innehåller en undersökning av de handläggningsfel som kan leda till att skiljedomen upphävs i de fall skiljeförfarandet har genomförts i enlighet med modellagen.¹⁵ Vidare presenteras en mer översiktlig undersökning av klandergrundande handläggningsfel från vissa länders nationella lagstiftning om skiljeförfarande.

En jämförande analys mellan svensk och utländsk rätt vidtas i kapitel 4. Uppsatsen avslutas i kapitel 5 med en mer övergripande diskussion om eventuella skillnaders betydelse samt i synnerhet vilka konsekvenser dessa får för parternas förberedelser.

---

¹⁴ Bogdan, *Komparativ rättskunskap*, s. 88.

¹⁵ Med modellagen avses *Model Law on International Commercial Arbitration*, adopted on June 21, 1985, se nedan kapitel 3.2.1.

2 Handläggningsfel som grund för upphävande enligt svensk rätt

2.1 Allmänt om LSF:s klandergrunder

Den svenska lagstiftaren har delat in de olika omständigheter som möjliggör ett angripande av skiljedomen i ogiltighets- och klandergrunder.¹⁶ Ogiltighetsgrunder är omständigheter som kan åberopas till skydd för tredje mans eller det allmännas intressen. Klandergrunder är omständigheter som kan åberopas till skydd för parts egna intressen.

LSF möjliggör, i enlighet med 34 §, att skiljedomen helt eller delvis efter klander kan upphävas i följande fall:

Om skiljedomen inte omfattas av ett giltigt skiljeavtal mellan parterna.

Om skiljemännen har meddelat dom efter utgången av den tid som parterna bestämt eller om de annars har överskridit sitt uppdrag.

Om ett skiljeförfarande enligt 47 § LSF inte borde ha ägt rum här i riket.¹⁷

Om en skiljeman har utsetts i strid med parternas överenskommelse eller LSF.

Om en skiljeman på grund av någon omständighet som angetts i 7 eller 8 § LSF har varit obehörig.¹⁸

Om det annars utan partens vållande, i handläggningen har förekommit något fel som sannolikt har inverkat på utgången.

Domstolen har ingen diskretionär rätt att vägra häva en skiljedom om förutsättningarna härför i övrigt är uppfyllda, detta då 34 § LSF är obligatorisk.¹⁹

Det förtjänar att påpekas att LSF helt saknar regler för ett överprövande av skiljedomen på materiell grund. LSF saknar sålunda bestämmelser om

---

¹⁶ 33 § respektive 34 § LSF.

¹⁷ 47 § LSF innehåller regler om när skiljeförfarande får inledas i Sverige.

¹⁸ 7 och 8 §§ LSF innehåller behörighetsregler och bestämmelser om jäv.

¹⁹ Se 34 § 1 st. LSF, ”En skiljedom.....*skall* efter klander.....upphävas”, [förf. kurs.].

resning.²⁰ Beslutet att inte införa bestämmelser om resning i LSF motiverades med den osäkerhet, huruvida en skiljedom verkligen gällde, en sådan reglering skulle skapa.²¹

2.2 Preklusion

34 § 2 st. LSF innehåller en allmän regel om preklusion. För att en klandergrundande omständighet inte skall anses prekluderad krävs, att part genom att delta i förfarandet utan invändning eller på annat sätt inte får ansetts ha avstått från att göra klandergrunden gällande.²² Avståendet kan enligt bestämmelsens utformande ske konkludent.²³ Bestämmelsen innebär i praktiken att en part som är missnöjd med skiljemännens handläggning måste påtala felet och förbehålla sig rätten att klandra skiljedomen.²⁴ Bestämmelsen har tillkommit för att undvika att part med insikt i ett klandergrundande förhållande, spekulerar i förfarandets utgång.²⁵ En part skall inte kunna välja att klandra domen beroende på om den utfaller till hans för- eller nackdel.

En förutsättning för att preklusion skall inträda är att parten har känt till den omständighet denne gör gällande som grund för upphävande.²⁶ En part kan inte underlåta att protestera mot något denne inte har känt till.

Heuman har anfört att tidsfristen för en parts skyldighet att protestera mot ett handläggningsfel måste bestämmas efter den individuella situationens beskaffenhet.²⁷ Som exempel kan nämnas att en missnöjd part måste, om frågan är av enkel beskaffenhet, vid muntlig handläggning framställa sin invändning i direkt anslutning till det meddelade beslutet.²⁸ Att part i nyssnämnda fall direkt måste protestera mot den felaktiga handläggningen medför att skiljemännen kan avstå från att ta notis om en invändning i ett sent skede om dessa anser att parten vid ett tidigare tillfälle har avstått att göra felet gällande.²⁹ I övriga fall torde krävas att part framställt sin invändning utan oskäligt uppehåll.³⁰

---

²⁰ Skiljedomsutredningen ville ha en bestämmelse om resning vid förekomst av förfalskade bevis, SOU 1994:81, s. 182 ff. Se även NJA 1986 s. 620 där HD avvisade en ansökan om resning av skiljedom.

²¹ Prop. 1998/99:35, s. 149 f.

²² 34 § 2 st. LSF. Se även prop. 1929:226, s. 60 f.

²³ Cars, s. 172.

²⁴ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 286.

²⁵ Prop. 1929:226, s. 60 f. Jfr även prop. 1998/99:35, s. 147 f.

²⁶ Prop. 1998/99:35, s. 147.

²⁷ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 292.

²⁸ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 291.

²⁹ Ibid.

³⁰ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 290, som baserar sin ståndpunkt på modellagens artikel 4 om preklusion och den däri angivna tidsfristen ”whitout undue delay”, se nedan kapitel 3.2.2.

En parts invändning behöver inte vara motiverad.³¹ Det är dock nödvändigt att det av protesten framgår vilket eller vilka beslut protesten avser.³² Om parten endast uttrycker ett vagt missnöje med handläggningen, skall detta inte anses utgöra en preklusionshindrande protest.³³

Preklusionsbestämmelsen innebär dock inte att parten genom att avstå från att protestera mot det speciella förfarandet eller beslutet per automatik försuttit sin chans att föra en framtida klander talan. Passiviteten skall istället i varje enskilt fall kunna konstateras utgöra ett avstående, något som enligt förarbetena ofta ligger nära till hands.³⁴

Bevisbördan för att invändning har skett torde åvila käranden i klanderprocessen. Heuman har motiverat bevisbördans placering med att käranden har lättare att tillse att bevisning säkras om invändningen.³⁵

2.3 Generalklausulen

2.3.1 Inledning

Enligt 34 § 1 st. 6 p. LSF skall en skiljedom upphävas, helt eller delvis, på talan av part om det annars, utan partens vållande, i handläggningen förekommit något fel som sannolikt har inverkat på utgången.³⁶

Regelns relativt allmänt hållna ordalydelse är medveten.³⁷ De klandergrundande fel som lagrummet avser att reglera kunde enligt lagstiftaren inte på ett mer precist och uttömmande sätt anges.³⁸ Bestämmelsens tillämpningsområde begränsas genom att lagstiftaren har ställt upp ett krav på att handläggningsfelet sannolikt skall ha inverkat på utgången. En tillämpning av nämnda orsaksrekvisit medför enligt lagstiftaren att endast fel av mer kvalificerad natur kan ligga till grund för

---

³¹ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 300.

³² Ibid.

³³ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 301.

³⁴ SOU 1994:81, s. 291. Samma inställning tar sig uttryck i 34 § 2 st. 2 men LSF, där det stadgas att part inte skall anses ha godtagit skiljemannens behörighet att avgöra den hänskjutna frågan genom att utse en skiljeman.

³⁵ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 592, där nämnda förf. även påpekar att om en påstådd invändning inte har antecknats i skiljenämndens protokoll, torde käranden ha svårt att fullgöra sin beviskyldighet.

³⁶ Generalklausulen har i en undersökning utförd vid Svea HovR under perioden 1987-1997 visat sig vara den oftast åberopade klandergrunden. Skoog, *En undersökning av Svea hovrätts mål om ogiltighet och klander av skiljedomar under tidsperioden 1987-1997*, JT 1999/00, s. 677, s. 687.

³⁷ Prop. 1998/99:35, s. 146.

³⁸ Ibid. Bristen på precision kritiserades av Hunter och Paulsson som utgjorde remissinstans vid tillkomsten av LSF. Dessa ansåg att generalklausulens vaga utformning kunde leda till att antalet klanderprocesser skulle komma att öka. Hunter, Paulsson, *The draft new Swedish Arbitration Act – comments of*, Justitiedepartementet Dnr. 94-2395, 7.10.94.

ett upphävande av skiljedomen.³⁹ Rekvisitet kan även motiveras med att det ur effektivitetshänsyn är meningslöst att häva en skiljedom p.g.a. ett fel som inte har inverkat på utgången, detta då resultatet av en förnyad prövning skulle blivit detsamma.⁴⁰ Utformningen av bestämmelsen är gjord så att det anses tydligt framgå att en restriktiv tillämpning är förväntad.⁴¹

Genom användandet av ordet ”annars” antyder lagstiftaren att lagregeln är subsidiärt tillämplig i förhållande till övriga klandergrunder. Regeln kan dock användas även om någon annan klandergrund samtidigt är tillämplig.⁴²

Det kan vara svårt för käranden i klander målet att avgöra huruvida ett processuellt fel i skiljeförfarandet är att hänföra till generalklausulen eller någon av de andra klandergrunderna i 34 § LSF. Det är därför av stor vikt att käranden fullgör sin åberopsbörda i det avseendet att felet har påverkat utgången.⁴³ En part som väljer att föra en klandertalan grundad på generalklausulen, fastän en annan klandergrund samtidigt är tillämplig, ställs inför betydande bevisproblem då denne skall göra sannolikt att felet har inverkat på utgången. Omfattande bevisning beträffande de materiella frågorna i skiljetvisten kan komma att behövas.⁴⁴ I sammanhanget kan påpekas att bevisbördan för det klandergrundande felet åvilar käranden i klanderprocessen.⁴⁵

Klanderfristerna behandlas i 34 § 3 st. LSF. Tidsfristen löper från den tidpunkt då part har delgivits skiljedomen. Klanderfristen är 3 månader.

2.3.2 Kravet på att handläggningsfelet sannolikt påverkat utgången

Orsaksrekvisitet i generalklausulen medför att domstolen skall göra en bedömning vad avser den materiella utgången i skiljetvisten för det fall att det påstådda felet inte hade ägt rum.⁴⁶ Bedömningen skall alltså ske utifrån skiljemännens perspektiv och inte från rättens.⁴⁷ Att felet har påverkat utgången innebär att domslutet skulle blivit ett annat, inte endast att

---

³⁹ Prop. 1998/99:35, s. 146, se även Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 635.

⁴⁰ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 635. Effektivitetshänsynen är viktig då parterna i allmänhet väljer skiljeförfarande för att få tvisten snabbt och effektivt avgjord, prop. 1998/99:35, s. 150.

⁴¹ Prop. 1998/99:35, s. 146.

⁴² Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 635.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 591.

⁴⁶ Jfr van den Berg, s. 302, som angående New York- konventionens tillämpning anser att en sådan reglering inte är att rekommendera, då domstolens granskning skulle gränsa till en materiell prövning.

⁴⁷ Se Bolding, *Skiljedom - studier i rättspraxis beträffande svensk skiljedoms giltighet och verkställbarhet*, s. 180. Jfr HovR:s domskäl i NJA 1973 s. 740 där skiljenämndsperspektivet tydligt framgår.

domskälen utformats annorlunda.⁴⁸ Enbart den anledningen att parten, genom handläggningsbeslutet, betagits möjligheten att föra sin talan på ett för denne lämpligt sätt, är inte ensamt skäl för att klandertalan skall bifallas utan domslutet måste ha blivit ett annat.⁴⁹

Det är tillräckligt att parten som har väckt klandertalan gör det sannolikt att felet har påverkat utgången i förhållande till den grund som bifölls av skiljenämnden. Övriga av skiljenämnden ej prövade grunder behöver inte beaktas.⁵⁰ Om det återopade handläggningsfelet består i att skiljetvisten skulle ha avvisats istället för att prövas i sak, behöver den klandrande parten inte göra det sannolikt att en domstolsprövning skulle ha lett till ett annat resultat än det som var fallet i skiljenämnden. Förhållandet att skiljemännen prövat tvisten istället för att avvisa den innebär att utgången har påverkats.⁵¹

Tillämpningen av orsaksrekvisitetet kräver att ett hypotetiskt prov genomförs av domstolen. För ett korrekt utfall av det hypotetiska provet krävs att en tidpunkt, för när den korrekta handläggningen skulle ha ägt rum, noga anges.⁵² Detta är viktigt för bedömningen av huruvida felet har påverkat utgången. Ett felaktigt angivande av tidpunkt kan medföra ett konstaterande att ett orsakssamband inte föreligger.⁵³

2.3.3 Beviskravet för orsaksrekvisitetet

Generalklausulen genomgick en förändring i samband med tillkomsten av LSF. Enligt SML krävdes det att ”felet med sannolikhet kan antas ha påverkat utgången”.⁵⁴ Regleringen i LSF medförde alltså en skärpning av beviskravet. I förarbetena till LSF påpekar utredningen att den äldre regleringen kunde ge intryck av att endast en beaktansvärd möjlighet för att utgången skulle ha blivit annorlunda skulle räcka för ett upphävande av skiljedomen.⁵⁵ Ändringen gjordes för att understryka att sambandet mellan felet och utgången skall vara påtagligt.⁵⁶

Regleringen att den klandrande parten skall göra orsakssambandet sannolikt, skall inte tolkas så att det även avser förhållandet huruvida ett handläggningsfel föreligger.⁵⁷ Användandet av beviskravet ”sannolikt”

---

⁴⁸ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 636.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Cars, s. 169. Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 636. Jfr även Hassler, Cars, *Skiljeförfarande*, s. 147.

⁵² Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 636.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ 21 § 1 st. 4 p. SML.

⁵⁵ Prop. 1998/99:35, s. 147.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 636 f.

medför att en bevislättnad föreligger i förhållande till normalkravet ”styrkt”.⁵⁸

Det har diskuterats huruvida beviskravet är att anse som absolut, d.v.s. om det är samma i alla förekommande fall eller om det varierar beroende på typen av handläggningsfel.⁵⁹ Äldre praxis antyder att sannolikhetsprövningen utförts på olika sätt beroende på felets art.⁶⁰ Vid allvarliga fel har enligt äldre praxis, orsakssambandet presumerats. I NJA 1965 s. 384 slog HD, utan närmare undersökning av huruvida utgången påverkats av felet, fast att de aktuella handläggningsfelen som förekommit fick antas ha påverkat utgången.⁶¹ Ett av handläggningsfelen bestod i att skiljenämnden inte hade tillåtit ett förhör med den ena parten. HD uttalade att värdet av förhöret inte med säkerhet kunde bedömas på förhand. HD:s uttalande visar att HD inte har tagit ställning till hur utgången rent faktiskt skulle komma att utfalla.⁶² Vad gäller handläggningsfel av mindre allvarlig art har HD enligt äldre praxis ogillat klandertalan då parten inte har gjort sannolikt att felet har påverkat utgången.⁶³

Om skiljeförfarandet har varit präglad av fel i sin helhet skall det enligt Heuman, göras en annan bedömning i orsaksfrågan än om endast enstaka fel har förekommit i handläggningen.⁶⁴ För det förstnämnda fallet räcker det med blotta misstanken om att felet påverkat utgången för att undanröja domen.⁶⁵ Som exempel kan nämnas att om ena parten förvägrats att överhuvudtaget föra sin talan, skall denne inte behöva föra bevisning om att utgången sannolikt skulle ha blivit en annan.⁶⁶ Vid enstaka, mindre fel krävs dock att den klandrande parten lägger fram bevisning som gör det sannolikt att saken fått en annan utgång om felet inte begåtts.⁶⁷

2.3.4 Kravet på att den klandrande parten icke vållat handläggningsfelet

Den part som genom vårdslöshet eller uppsåtligen vållat felet kan inte göra felet gällande vid en eventuell klandertalan. I förarbetena nämns att om en part har orsakat felet genom att uttrycka sig oklart kan denne inte åberopa konsekvensen av ett sådant handlande som en grund för upphävande.⁶⁸ Om

---

⁵⁸ Ekelöf, Boman, *Rättegång - fjärde häftet*, s. 70 ff.

⁵⁹ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 637. Jfr även Welamsson, *Rättegång VI*, s. 122 f.

⁶⁰ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 637.

⁶¹ Se även Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 637 f.

⁶² Jfr Welamsson, *Rättegång VI*, s. 123 f.

⁶³ Se NJA 1937 s. 120.

⁶⁴ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 639.

⁶⁵ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 639, jfr även Welamsson, *Rättegång VI*, s. 123 f.

⁶⁶ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 639.

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Prop. 1998/99:35, s. 147 samt SOU 1994:81, s. 180. Se även prop. 1929:226, s. 60 f. och Cars, s. 171.

en part däremot utan att vara vårdslös orsakar handlägningsfelet föreligger inget hinder för denne att åberopa detta.⁶⁹

Om felet beror på att parterna tillsammans varit vårdslösa kan ingendera av parterna åberopa nämnda fel.⁷⁰ Möjligen skulle en part i nyssnämnda fall kunna åberopa felet om motparten uppsåtligen har vilselett den klandrande parten.⁷¹ Eventuellt skulle det även vara möjligt i de fall då felet i handläggningen väsentligen haft sin orsak i motpartens vårdslöshet.⁷²

Om slutförhandling hålls varvid den ena parten ej är närvarande, föreligger ett klanderbart handlägningsfel om parten har haft giltigt förhinder. Om däremot parten känt till risken för utevaro innan förhandlingen och underlåtit att anmäla det till skiljenämnden, anses parten ha vållat handlägningsfelet.⁷³

2.3.5 Kravet på att det skall röra sig om ett processuellt handlägningsfel

Generalklausulen är tillämplig då det är fråga om ett processuellt fel. Materiella fel som skiljemännen begår kan som ovan nämnts inte utgöra grund för upphävande. Att skiljemännen gjort en felaktig bevisvärdering eller rättstillämpning kan sålunda inte medföra att skiljedomen upphävs.⁷⁴

Gränsdragningsproblem kan uppkomma då ett processuellt beslut är en följd av en felaktig materiell rättstillämpning.⁷⁵ En felaktig avtalstolkning, med innebörd att skiljemännen felaktigt kommer fram till att skadestånd skall beräknas efter modell A när det korrekta beloppet egentligen skulle beräknas enligt modell B, kan medföra att ena parten nekas att framföra bevisning beträffande skadans relevanta storlek. Något klanderbart fel i nämnda exempel har skiljemännen inte begått då det processuella beslutet enligt deras bedömning har varit välgrundat.⁷⁶

Ett fel kan ha både processuell och materiell karaktär. Om det t.ex. i skiljeklausulen anges att skadestånd skall beräknas på ett visst sätt, är detta ett tecken på att regeln är av processuell art.⁷⁷ Bestämmelsen kan finnas i

---

⁶⁹ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 639.

⁷⁰ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 639 f.

⁷¹ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 640.

⁷² Ibid.

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Bolding, *Skiljedom - studier i rättspraxis beträffande svensk skiljedoms giltighet och verkställbarhet*, s. 171.

⁷⁵ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 641.

⁷⁶ Jfr Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 641. Jfr även Svea HovR mål T 8735-01 från den 15:e maj 2003 där HovR i ett resonemang om uppdragsöverskridande, uttalar att en feltolkning av parternas anvisning av tillämplig lag, inte utgör grund för ett upphävande av skiljedomen.

⁷⁷ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 641.

skiljeklausulen för att parterna skall veta hur noggrant grunderna skall anges.⁷⁸ Om däremot skiljemännen tolkar en skadeståndsklausul i huvudavtalet på ett visst sätt utgör detta ett moment av materiell art.⁷⁹

2.3.6 Handläggningsfel som utgör grund för upphävande

Som nämnts ovan har det vid tillkomsten av LSF inte ansetts möjligt att på ett uttömmande sätt ange alla de handläggningsfel som kan utgöra grund för ett upphävande av skiljedomen. Lagstiftaren har i stället valt att låta domstolen från fall till fall avgöra huruvida felet som begåtts kan resultera i ett upphävande av skiljedomen.⁸⁰

De typer av fel som kan komma ifråga är bl.a. när skiljemännen bryter mot någon bestämmelse i LSF, när dessa bryter mot någon av parterna bestämd handläggningsregel eller när skiljemännen har prövat en fråga i sak fastän ett processhinder såsom *res judicata* förelåg.⁸¹ Den följande utredningen är inte uttömmande men den utgör en sammanställning över de klanderbara handläggningsfel som har förts fram i praxis och doktrin.

2.3.6.1 Handläggning i strid med LSF

LSF innehåller ett antal handläggningsregler som skiljemännen kan komma att åsidosätta.⁸² Vid en jämförelse med RB framgår det dock tydligt att LSF innehåller en sparsam reglering av förfarandet. Som nämnts ovan har lagstiftaren, genom att minimera antalet regler, skapat förutsättningar för parterna och skiljemännen att anpassa skiljeförfarandet till tvistens karaktär.⁸³ Generalklausulen och den tolkning denna givits i praxis sätter gränserna för hur skiljemännen kan arrangera förfarandet.

Den handläggningsregel som främst aktualiseras vid en klandertalan baserad på generalklausulen är 24 § LSF.⁸⁴ I lagrummet kommer två viktiga förfarandepprinciper till uttryck. I paragrafens första stycke regleras den kontradiktoriska förfarandepprincipen och i dess andra stycke lagfästs kommunikationsprincipen.

---

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Prop. 1998/99:35, s. 142. Jfr även prop. 1929:226, s. 60 f.

⁸¹ En skiljedom kan däremot inte klandras på den grunden att skiljemännen inte tillämpat RB:s handläggningsregler, se Cars, s. 167, not 657. Angående parternas instruktioner se 21 § 2 men LSF. Det är dock ovanligt att parterna ger detaljerade föreskrifter rörandes förfarandet, Lindell, *Civilprocessen*, s. 623.

⁸² Se t.ex. 19 - 26 §§ LSF.

⁸³ Heuman, *Specialprocess – Utsökning och konkurs*, s. 37.

⁸⁴ Cars, s. 167 f. Se även Bolding, *Skiljedom - studier i rättspraxis beträffande svensk skiljedoms giltighet och verkställbarhet*, s. 172 f.

Den kontradiktoriska förfarandepincipen innebär att en part skall ges tillfälle att bemöta vad motparten har anfört.⁸⁵ Ur principen kan utläsas en rättighet för part att få tid att ta ställning till material som åberopats av motparten och att kallelser, beträffande förfarandet, i god tid skickas till parterna.⁸⁶ Tidsfristernas längd påverkas av lagens bestämmelse om att skiljeförfarandet skall handläggas snabbt.⁸⁷

Kommunikationsprincipen innebär att skiljenämnden skall tillse att parterna ges möjlighet att ta del av alla handlingar och allt annat material som rör tvisten.⁸⁸ Det uppställs dock inget formellt krav på delgivning i teknisk mening.⁸⁹

Skiljemännen måste även beakta och respektera likabehandlingsprincipen. Nämnda princip kommer till uttryck i 21 § LSF genom att stadga att skiljemännen skall handlägga tvisten opartiskt och innebär att parterna skall erbjudas samma processuella förmåner.⁹⁰

Samtliga av de ovanstående förfarandepinciperna syftar till att säkerställa parternas grundläggande processuella rättsäkerhetsanspråk.⁹¹ Vidare motiveras principerna av det krav samhället ställer på förfarandet som villkor för att domstolarna skall understödja ett skiljeförfarande. Understödandet kan bestå i att domstolen medverkar vid bevisupptagning.⁹² Merparten av de handläggningsfel som utgör grund för upphävande enligt generalklausulen innefattar ett brott mot de ovannämnda principerna. Skiljemännen är dock inte bundna av principerna om muntlighet, omedelbarhet och koncentration.⁹³ Ett brott mot dessa principer utgör alltså inte grund för ett upphävande av skiljedomen med undantag för det fallet då parterna genom ett åsidosättande, behandlar parterna olika.

Ett brott mot den kontradiktoriska förfarandepincipen kan aktualiseras när ena parten försöker obstruera processen genom att undandra sig förfarandet. Om skiljenämnden är tvingade att fatta ett beslut utan att den obstruerande parten har yttrat sig i frågan föreligger inget klanderbart fel om skiljemännen haft grund för sitt beslut i enlighet med reglerna om dom i utevaro.⁹⁴ Om däremot en part överhuvudtaget inte har kallats till en förhandling föreligger ett klanderbart fel.⁹⁵ Nämnda fel kan dock inte göras gällande om parten hade kännedom om att förhandlingen skulle äga rum.⁹⁶ Utgången i en eventuell klanderprocess blir dock till stor del beroende av

---

⁸⁵ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 402.

⁸⁶ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 651 och Cars, s. 116.

⁸⁷ 21 § LSF.

⁸⁸ Prop. 1998/99:35, s. 111.

⁸⁹ SOU 1994:81, s. 279.

⁹⁰ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 277.

⁹¹ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 272.

⁹² 26 § LSF.

⁹³ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 280, prop. 1998/99:35, s. 40.

⁹⁴ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 642, 651 f. och LSF 24 § 3 st. LSF.

⁹⁵ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 642.

⁹⁶ *Ibid.*

bevisning och bevisbördans placering vad avser frågan om käranden har obstruerat skiljeförfarandet.⁹⁷

För det fallet att den ena parten har begärt att förhandlingen skall ställas in och skiljemännen ändå genomför förfarandet är skiljedomen klanderbar under förutsättning att skiljemännen inte har besvarat begäran och parten har utgått från att förhandlingen ej skulle ha ägt rum.⁹⁸

En annan situation som kan uppkomma är att skiljemännen inte, trots ena partens begäran, håller muntlig slutförhandling i målet.⁹⁹ Ett sådant förfarande innebär att skiljedomen kan upphävas efter klander.¹⁰⁰ Om någon begäran ej har lämnats av endera parten, står det skiljemännen fritt att besluta om skriftlig handläggning.¹⁰¹ Om parterna, p.g.a. bristande kommunikation från skiljemännens sida, inte bereds tillfälle att slutföra sin skriftliga talan, föreligger även då grund för upphävande.¹⁰²

Parternas avtalade frist för inom vilken tid skiljedom skall meddelas kan ibland leda till att den kontradiktoriska principen åsidosätts. Situationen kan uppkomma då skiljemännen av tidsbrist underlåter att kommunicera samtliga skrifter med parterna. Ett åsidosättande av den kontradiktoriska förfarandepincipen i nämnda fall leder till att domen efter klander kan upphävas.¹⁰³ Om förfarandet p.g.a. att parterna har avtalat en kort tidsfrist för meddelande av dom, har genomförts fastän part har haft laga förfall och denne anmält detta till nämnden, föreligger inte grund för upphävande för att part vägrat medge förlängd tidsfrist.¹⁰⁴

Den ena parten kan under ett skiljeförfarande komma att vilja ändra inställning i målet. Ändringen kan innebära att part vill åberopa nya grunder eller återta ett medgivande. Om parten i ett sent skede av förfarandet försöker ändra sin inställning bör skiljemännen ha rätt att vägra parten att göra ändringar som väsentligt skulle fördröja förfarandet.¹⁰⁵ Om skiljemännen å andra sidan felaktigt förvägrar part att ändra sin talan kan det föreligga grund för upphävande av skiljedomen.¹⁰⁶ Om part under slutförhandlingen tillåts ändra sin talan måste, för att grund för upphävande

---

⁹⁷ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 652.

⁹⁸ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 642. Jfr NJA 1982 s. 775 där part i tvistemål meddelade TR:n att denne ej kunde närvara, varvid tredsdom meddelades.

⁹⁹ Jfr 24 § 2 men LSF.

¹⁰⁰ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 643.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Se NJA 1965 s. 384 där skiljemännen underlät att kommunicera en inlaga med ena parten.

¹⁰⁴ Se Ibid. där tidsfristen redan vid ett tidigare tillfälle med parternas tillåtelse hade förlängts.

¹⁰⁵ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 643.

¹⁰⁶ Ibid. Det torde dock krävas en grov felbedömning av skiljenämnden, Heuman, *Skiljemannarätt*, s 432 f. Cars, s. 115 f. har dock anfört att inte ens en uppenbar felbedömning av skiljenämnden huruvida nya yrkande och grunder skall tillåtas kan medföra att skiljedomen upphävs enligt generalklausulen.

ej skall föreligga, motparten beredas rådrum för att bemöta motpartens förnyade talan.¹⁰⁷ Under inledningen av skiljeförfarandet torde det finnas större utrymme för skiljemännen att tillåta ändringar än under dess slutskede.¹⁰⁸

Om skiljemännen meddelat dom med stöd av 24 § 3 st. LSF, d.v.s. i parts frånvaro då denne inte haft laga förfall, kan skiljedomen av den anledningen inte klandras.¹⁰⁹ Om däremot parten haft laga förfall, samtidigt som skiljemännen meddelat dom, torde klandergrund föreligga.¹¹⁰ Det är dock viktigt att påpeka att parten kan anses ha vållat felet om parten haft möjlighet att anmäla utevaron utan att denne gjort det.¹¹¹

Om partens ombud är närvarande samtidigt som parten har laga förfall, och denne anmält detta till nämnden, medför ett genomförande av förhandlingen att skiljedomen kan klandras om parts medverkande krävs tex. vid vittnesförhör och partsförhör.¹¹² Om partens ombud inte är närvarande vid förhandlingen och utevaron är en följd av försummelse hos ombudet, saknas möjlighet för parten att klandra skiljedomen. Parten får alltså bära ansvaret för ombudets försummelse.¹¹³

Parterna skall vidare beredas möjlighet att yttra sig i alla, av förfarandet framkallade, processuella beslut.¹¹⁴ Av NJA 1975 s. 536 framgår att skiljemännen, innan de fattar beslut i en avvissningsfråga, måste låta parterna yttra sig huruvida det finns skäl eller inte för avvisningen. Parterna skall även beredas tillfälle att yttra sig över skiljemännens egna utredningar såsom exempelvis besiktningsrapporter, om så inte sker kan ett klanderbart handläggningsfel föreligga.¹¹⁵

Om skiljemännen i något avseende inte beaktar vad part har anfört kan domen efter klander upphävas. Som exempel kan nämnas att skiljemännen inte beaktar sakkunnigutlåtanden.¹¹⁶ Ett liknande fall är när en utländsk skiljeman i ett svenskt skiljeförfarande inte får relevanta dokument översatta. Klandertalan skall dock ogillas om käranden i klanderprocessen har underlåtit att följa nämndens uppmaning om att inlagor skall vara översatta till ett lämpligt språk.¹¹⁷

Vad avser bevisfrågor, kan det hända att skiljemännen vägrar att ta upp viss bevisning. Om ett vittnes- eller partsförhör är ägnade att belysa väsentliga

---

¹⁰⁷ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 643.

¹⁰⁸ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 644.

¹⁰⁹ Ibid.

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Prop. 1929:226, s. 60 f.

¹¹² Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 644.

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 651.

¹¹⁵ SOU 1994:81, s. 175, se även Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 652.

¹¹⁶ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 645.

¹¹⁷ Ibid.

förhållanden är det ett klandergrundande fel av skiljemännen att avvisa den.¹¹⁸ Det är inte uteslutet att grund för ett upphävande av skiljedomen kan föreligga om skiljemännen, vid hörandet av vittnen, förbjuder parterna att ställa vissa frågor eller nekar part att hålla korsförhör.¹¹⁹ Om skiljemännen avvisar en begäran om bevisupptagning vid domstol kan detta utgöra grund för klander. Det har dock anförts att endast grava felbedömningar, i frågan huruvida vittnesmålet har betydelse som bevis, skall leda till att skiljedomen upphävs.¹²⁰ Kravet att felet sannolikt skall ha påverkat utgången medför att det i praktiken endast är de tillfällen då vittnet vägrat uttala sig inför skiljenämnden som kan bli aktuella för ett upphävande. Det torde vara svårt för en part att göra sannolikt att ett vittne skulle avge en annan utsaga under medverkan av domstol.¹²¹

Om bevisupptagning har skett med endast ena partens närvaro, exempelvis vid syn, kan även det leda till att en klandertalan bifalls. Om däremot skiljemännen tydligt markerar att de inte beaktar den bevisning som framkommit vid tillfället, föreligger inget klanderbart handläggningsfel.¹²²

Vid brott mot den kontradiktoriska förfarandepincipen måste en helhetsbedömning göras vad avser frågan om felet har påverkat utgången. Faktorer av betydelse är om det är fråga om förberedelse eller slutförhandling och om part tidigare har haft tillfälle att utföra sin talan.¹²³

2.3.6.2 Åsidosättande av parternas föreskrifter

Om parterna genom muntlig eller skriftlig överenskommelse har beslutat om en viss handläggningsordning och skiljemännen frångår denna, kan ett klanderbart fel föreligga.¹²⁴ Enligt äldre doktrin har mindre avvikelser från parternas föreskrifter ansetts kunna medföra att skiljedomen upphävs.¹²⁵ Rättsläget är för närvarande osäkert, men Heuman har anført att strävandet efter att skiljeförfarandet slutligt löser tvisten talar för att små fel inte skall kunna utgöra grund för upphävande.¹²⁶ Heuman påpekar även att små avvikelser från parternas instruktioner sällan torde ha påverkat utgången i målet.¹²⁷

---

¹¹⁸ Prop. 1998/99:35, s. 146 och NJA 1965 s. 384. Se även RH 1987:121 där HovR ansåg att skiljenämndens beslut att avvisa viss bevisning utgjorde grund för klander.

¹¹⁹ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 645.

¹²⁰ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 646.

¹²¹ Ibid.

¹²² Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 650.

¹²³ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 644.

¹²⁴ Cars, s. 168, se även Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 652.

¹²⁵ Se Bolding, *Skiljedom - studier i rättspraxis beträffande svensk skiljedoms giltighet och verkställbarhet*, s. 175, som anser att stränga krav skall ställas på skiljemännens iakttagande av partsföreskrifter.

¹²⁶ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 653. Se även SOU 1994:81, s. 179.

¹²⁷ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 653.

2.3.6.3 Övriga handläggningsfel

Förutom de handläggningsfel som består i att skiljemännen åsidosatt lagstiftade eller avtalade regler beträffande förfarandet, finns det ytterligare fel som har framförts i motiven, doktrin och praxis.

Skiljenämndens bristande processledning kan utgöra grund för en klandertalan.¹²⁸ Det kan vara fråga om att skiljenämnden underlåtit att bedriva processledning eller att denna varit vilseledande eller otillräcklig.¹²⁹ NJA 1973 s. 740 är i sammanhanget av betydelse. I målet slog HD fast att en skiljedom inte kunde klandras på den grunden att skiljemännen ej bedrivit processledning och således missförstått en inlaga. Enligt den klandrande parten hade skiljemännen genom att inte utöva processledning grundat sin dom på ett felaktigt underlag.¹³⁰ Avgörande för HD var att skiljemännen haft ett visst stöd för sin tolkning av inlagan.¹³¹ En alltför långtgående processledning kan däremot inte utgöra grund för upphävande av skiljedomen.¹³² Undantaget från det sistnämnda fallet är om parterna har avtalat om en restriktiv processledning.¹³³

Ibland kan part uttrycka sig otydligt och därmed missförstås vad avser en vidtagen processhandling. Om skiljemännen vid ett sådant tillfälle underlåter att utöva processledning, kan ett klanderbart fel ha begåtts.¹³⁴ Skiljemännen är dock inte skyldiga att reda ut varje oklarhet och varje underlåtenhet att bedriva processledning är inte klanderbar.¹³⁵ Rena feltolkningar av parts processhandlingar kan dock utgöra grund för upphävande.¹³⁶ Skiljemännen har vidare en skyldighet att, vid misstanke om att part måste mena något annat, klargöra huruvida en part som uttrycker sig klart verkligen menar det han ger uttryck för.¹³⁷

---

¹²⁸ Cars, s. 169 och Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 647. HD har i NJA 1973 s. 740 uttalat att detta är en öppen fråga.

¹²⁹ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 647.

¹³⁰ Skiljemännen utgick felaktigt från att ena parten författat den omtvistade avtalstexten. Skiljenämnden avgjorde tvisten med tillämpning av oklarhetsregeln, fastän parterna tillsammans utformat avtalet.

¹³¹ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 647.

¹³² Cars, s. 196.

¹³³ Ibid. En annan sak är att en omfattande processledning kan medföra att likabehandlingsprincipen åsidosätts eller att en jävsituation kan uppstå.

¹³⁴ Grova missuppfattningar från skiljenämndens sida torde utgöra grund för upphävande. Se prop. 1998/99:35, s. 146 och Cars, s. 170.

¹³⁵ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 648.

¹³⁶ NJA 1975 s. 536 där skiljenämnden felaktigt trodde att part återkallade sin begäran om skiljedom. Se även Cars, s. 170 samt Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 647.

¹³⁷ I NJA 1965 s. 384 ansåg HD att en begäran från part om bevisupptagning vid domstol innefattade en begäran om att förhör skulle hållas inför nämnden. Se även Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 649.

En bristande processledning kan vidare leda till att part inte bereds tillfälle att utföra sin talan.¹³⁸ I NJA 1965 s. 384 underlät ena parten att precisera vissa motfordringar, något som nämnden lät passera utan processledning. Skiljemännens underlåtenhet ansågs begränsa den andra partens möjlighet att utföra sin talan och skiljedomen undanröjdes.

Det är oklart om det finns möjlighet att klandra skiljedomen av den anledningen att skiljemännen inte har avhjälpt otydligheter i den muntliga bevisningen.¹³⁹ Heuman har anfört att det måste krävas dels ett allvarligt fel, dels att skiljemännen insett oklarhetens betydelse för tvistens bedömning.¹⁴⁰ Har skiljemännen gjort en felaktig analys av det materiella rättsläget och därför inte begärt ett förtydligande, kan domen inte klandras. Nämnda förhållande följer av principen om att skiljedomar inte får klandras på materiell grund.

Utrymmet för klander i, i det föregående stycket nämnda, fallet är dock begränsat. Skiljemännen kan ha låtit bli att utreda ett motsägelsefullt uttalande då de istället tänkt låta denna omständighet medföra att bevisvärdet minskar. Skiljemännen hanterar alltså i detta fallet oklarheten genom bevisvärdering. Den enda möjligheten att på nämnda grund få domen upphävd är att skiljemännen ej tilldömer oklarheten någon betydelse vid bevisvärderingen samtidigt som dessa medvetet avstår att avvärja otydligheten.¹⁴¹

En begränsning av parts rätt att klandra domen, p.g.a. skiljemännens bristande processledning vid otydligheter utgörs i sammanhanget av preklusionsregeln i 34 § 2 st. LSF som i nämnda fall medför att part inte kan åberopa en otydlighet denne har känt till men samtidigt underlåtit att begära ett förtydligande av.¹⁴²

Grund för upphävande kan även föreligga om en domstol, vid bevisupptagning enligt 26 § LSF, har godtagit en tolk som varit klart inkompetent eller domstolen underlåtit att ingripa mot allvarliga misstag.¹⁴³ Däremot kan en skiljedom inte klandras på den grunden att en part har använt sig av förfalskade eller förvanskade bevis. Inte heller utgör en osann utsaga av ett vittne eller sakkunnig, grund för ett upphävande av skiljedomen.¹⁴⁴

---

¹³⁸ Jfr ovan om den kontradiktoriska förfarandepincipen, kapitel 2.3.6.1.

¹³⁹ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 648.

¹⁴⁰ Ibid.

¹⁴¹ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 648 f.

¹⁴² Heuman, *Current Issues in Swedish Arbitration*, s. 174 f.

¹⁴³ Cars, s. 171.

¹⁴⁴ Prop. 1998/99:35, s. 148 ff. Se även Cars, s. 171, not 3.

Om en skiljeman byts ut efter upptagning av muntlig bevisning, kan skiljedomen komma att upphävas efter klandertalan om ett återupptagande av bevisningen ej sker.¹⁴⁵

Om den ena parten i efterhand, då skiljedom har meddelats, får tillgång till bevis av avgörande betydelse, utgör detta inte grund för ett upphävande.¹⁴⁶ Att part har haft giltigt skäl att inte skaffa sig kännedom om bevisningen är utan betydelse.¹⁴⁷

Om skiljeförfarandet genomförs fastän ena parten saknar ombud kan detta i vissa fall utgöra grund för upphävande.¹⁴⁸ Ett exempel på det nämnda är om parten, i en komplicerad tvist, har gjort sannolikt för skiljemännen att denne inte lyckats finna något kvalificerat ombud och trots parts önskan att skjuta upp förfarandet, detta ändå genomförs.¹⁴⁹ Om däremot parten misstänks för att förhålla förfarandet, t.ex. genom att denne inte anlitar ett ombud, föreligger inte grund för upphävande för det fall att förfarandet ändå genomförs.¹⁵⁰ Om part är frånvarande och dennes ombud överskrider sin behörighet utgör även detta grund för upphävande av skiljedomen.¹⁵¹

Om skiljemännen prövar en tvist fastän sakprövningshinder föreligger, kan detta i vissa fall utgöra grund för upphävande.¹⁵² Flertalet sakprövningshinder är dispositiva, vilket medför att part som vill kunna göra felet gällande i en klanderprocess, i skiljeförfarandet måste ha protesterat mot felet samt framställt ett avvisningsyrkande.¹⁵³ Som exempel på dispositiva sakprövningshinder kan nämnas *res judicata* och *litis pendens*.¹⁵⁴

Fel kan begås även efter det att parterna lämnat över målet till skiljemännens bedömning. Alla skiljemän måste beredas tillfälle att delta i tvistens avgörande för att ett klanderbart fel inte skall föreligga.¹⁵⁵ Däremot uppkommer av naturliga skäl bevisvärigheter för käranden i klanderprocessen, när denne skall visa att utgången skulle blivit en annan

---

¹⁴⁵ Cars, s. 170.

¹⁴⁶ Heuman, *Specialprocess – Utsökning och konkurs*, s. 50.

¹⁴⁷ SOU 1994 :81, s. 184.

¹⁴⁸ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 650.

¹⁴⁹ Ibid.

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ Cars, s. 171 och Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 653. Jfr även NJA 1918 s. 324.

¹⁵² Jfr termen rättegångshinder, Cars, s. 169. Se även Bolding, *Skiljedom - studier i rättspraxis beträffande svensk skiljedoms giltighet och verkställbarhet*, s. 17 f. för det motsatta fallet att skiljemännen felaktigt avvisat en tvist.

¹⁵³ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 653. Se även Svea HovR mål T 8735-0 från den 15:e maj 2003, där *lis pendens* och *res judicata* åberopades som grund för klander.

¹⁵⁴ Prop. 1998/99:35, s. 233 samt Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 653. Se även Moss, *International Commercial Arbitration-Party Autonomy and Mandatory Rules*, s. 226 f. som anför att omständigheten att *litis pendens* föreligger lämpligare borde hänföras till 33 § 1 p. LSF.

¹⁵⁵ Svea HovR mål T 8735-01 från den 15:e maj 2003. Se även Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 503. Jfr även Cars, s. 170.

vid alla skiljemäns medverkan.¹⁵⁶ Heuman anser att beviskravet skall sänkas i detta fall.¹⁵⁷ Sin ståndpunkt motiverar Heuman med att felet är synnerligen allvarligt och att nämndens sammansättning faller utanför skiljemännens diskretionära rätt att besluta om förfarandet.¹⁵⁸ Andra fel som kan leda till ett upphävande är att voteringsreglerna inte har följts eller att skiljedomens avfattning inte är representativt för majoritetens mening.¹⁵⁹

Vid skiljenämndens överläggning till dom kan resonemang föras på tal som parterna inte har tagit ställning till vid utförandet av sin talan. Detta kan leda till att nämnden genom sina överväganden i domskälen till viss del kan komma att överraska parterna. Att skiljemännen grundar sin dom på en regel som parterna inte har haft tillfälle att yttra sig över utgör inte grund för upphävande enligt generalklausulen.¹⁶⁰

Vad avser parternas yrkanden anses grund för ett upphävande av skiljedomen enligt generalklausulen föreligga om skiljemännen underlåter att bedöma ett yrkande.¹⁶¹ Även det fallet att skiljemännen gått utöver parternas yrkande eller grundar domen på omständigheter som inte har åberopats av part anses utgöra grund för upphävande enligt nämnda lagrum.¹⁶² Som ovan påpekats är det dock oftast lämpligare i nämnda fall att grunda sin klandertalan på att skiljemännen har överskridit sitt uppdrag.¹⁶³

Slutligen kan nämnas att en skiljedom inte kan klandras på den grunden att domskäl saknas eller är kortfattade eller till och med felaktiga.¹⁶⁴

---

¹⁵⁶ Jfr NJA 1924 s. 569 där den klandrande partens talan inte bifölls. Se även Svea HovR mål T 8735-01 från den 15:e maj 2003 där den klandrande parten inte lyckades bevisa att den av denne utsedde skiljemannen inte hade beretts tillfälle att deltaga i överläggningen till dom.

¹⁵⁷ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 654. Se dock Cars, s. 172.

¹⁵⁸ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 654.

¹⁵⁹ Jfr 30 § LSF samt Cars, 170 f.

¹⁶⁰ Cars, s. 169, se även Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 647 och SOU 1994:81, s. 177. Jfr även prop. 1998/99:35, s. 144 och Calissendorf, *Jura novit curia i internationella skiljeförfaranden i Sverige*, JT 1995/96, s. 141. En annan sak är att skiljemännen enligt förarbetena bör fästa parternas uppmärksamhet på regeln, SOU 1994:81, s. 150. Jfr även NJA 1993 s. 13 och NJA 1989 s. 614. Enligt förarbetena kan en strikt tillämpning av principen om *jura novit curia* i skiljeförfarande med utländska parter leda till skiljemännen anses ha överskridit sitt uppdrag, prop. 1998/99:35, s. 144.

¹⁶¹ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 612.

¹⁶² Se Hobér, *Arbitration Reform in Sweden*, Arbitration International, Vol. 17, No. 4, LCIA 2001, s. 351, s. 382.

¹⁶³ Se kapitel 2.3.1. om bevisvårigheterna beträffande orsaksrekvisitet.

¹⁶⁴ Prop. 1998/99:35, s. 133. Heuman anser att det finns en viss möjlighet att ogiltigförklara sådana skiljedomar med hjälp av ordre public-reglen i 33 § LSF, Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 654 f. Jfr även modellagen art 34 2 b (ii) som enligt dess förarbeten är tillämplig i sådana fall, Redfern & Hunter, s. 424. Se även Komarov, *The Arbitral Award: Some Comments on the 1999 Swedish Arbitration Act*, Arbitration International, Vol. 17, No. 4, LCIA 2001, s. 411, s. 417 f.

3 Handläggningsfel som grund för upphävande enligt utländsk rätt

3.1 Allmänt

Behovet av en viss grundläggande processuell standard gör sig gällande även i internationella skiljeförfaranden. Då en klandertalan förs inför det lands domstol, där skiljeförfarandet genomfördes kommer den nationella domstolens syn på en korrekt handläggning att få betydelse för utgången i målet.¹⁶⁵

De nationella lagstiftningarna om skiljeförfarande har i viss utsträckning harmoniserats genom FN:s handelsrättskommission, UNCITRAL, arbete. Kommissionen har bl.a. utarbetat en modellag med syfte att utgöra en grund för nationell lagstiftning om skiljeförfarande.¹⁶⁶ New York-konventionen från 1958 om verkställighet av utländska skiljedomar är ytterligare ett exempel på strävandet mot harmonisering av nationella bestämmelser om skiljeförfarande.¹⁶⁷

Både modellagen och New York-konventionen innehåller regler för att säkerställa att parterna behandlas rättvist och att dessa får möjlighet att föra sin talan.¹⁶⁸ Modellagen innehåller sedvanliga klandergrunder och New York-konventionen innehåller grunder för nekande av verkställande. Praxis och doktrin beträffande konventionens grunder för nekande av verkställighet är dock aktuell inom ramen för denna framställning då grunderna för nekande av verkställighet sammanfaller med grunderna för klander enligt modellagen.¹⁶⁹

Institutreglerna ger liten eller ingen vägledning vad gäller handläggningen av skiljeförfarandet. Vagheten är i regel medveten då reglerna är avsedda att kunna anpassas till parter och skiljemän från olika rättsliga kulturer.¹⁷⁰

---

¹⁶⁵ Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 689 samt Redfern & Hunter, s. 415. Se även *International Standard Electric Corp. v. Bidas Sociedad Anonima Petrolera Industrial y Comercial*, 745 F.Supp. 172 (S.D.N.Y. 1990).

¹⁶⁶ *Model Law on International Commercial Arbitration*, adopted on June 21, 1985, prop. 1998/99:35, s. 37. Att modellagen ursprungligen utformades för att utgöra grund för lagar om internationella skiljeförfaranden, har inte hindrat länder att även låta modellagen utgöra grund för lagstiftning rörandes inhemska skiljeförfaranden, Redfern & Hunter, s. 423, not 57.

¹⁶⁷ *New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards*, New York 1958.

¹⁶⁸ Redfern & Hunter, s. 425.

¹⁶⁹ Holtzmann & Neuhaus, s. 911 ff. Se även Cars, s. 218, not 844.

¹⁷⁰ Redfern & Hunter, s. 426.

3.2 Modellagen och New York- konventionen

3.2.1 Inledning

Arbetet med att harmonisera de internationella reglerna om skiljeförfarande har, som ovan nämnts, föranlett Förenta nationernas handelsrättskommission, UNCITRAL, att under 1980-talet utarbeta en modellag som kan ligga till grund för enskilda nationers lagstiftning. Lagstiftning på grundval av modellagen har införts i ett antal olika länder.¹⁷¹

New York- konventionen från 1958 är av stor betydelse för användandet av skiljeförfarande som internationell tvistlösningsmetod.¹⁷² Konventionen har till uppgift att harmonisera och säkerställa reglerna om erkännande och verkställande av utländska skiljedomar. Etthundtrettiosju stater, världen över, har tillträtt konventionen.¹⁷³

Både New York- konventionen och modellagen innehåller, som ovan nämnts, regler för att säkerställa en viss miniminivå av rättsäkerhet vad avser förfarandet. Reglerna är i stort sett identiska med endast språkliga skillnader.¹⁷⁴ Vid framtagandet av modellagen poängterades vikten av harmonisering av grunderna för vägrande av verkställighet i New York- konventionen och klandergrunderna i modellagen.¹⁷⁵

New York- konventionen har haft stor betydelse för iakttagandet av rättsäkerhetsgrundande rättsregler. I ett rättsfall från U.S.A. uttalades att New York- konventionen ”essentially sanctions the application of the forums state’s standards of due process”.¹⁷⁶

Enligt modellagens artikel 34.2 a kan en skiljedom efter klander bl.a. upphävas om: ”the party making the application furnishes proof that:

---

¹⁷¹ Bl.a. Australien, Azerbadjan, Bahrain, Bermuda, Bulgarien, Kanada, Cypern, Grekland, Egypten, Tyskland, Guatemala, Hong Kong, Ungern, Indien, Iran, Irland, Japan, Jordanien, Kroatien, Kenya, Litauen, Madagaskar, Malta, Mexico, Nya Zeeland, Nigeria, Oman, Paraguay, Peru, Ryssland, Sri Lanka, Sydkorea, Tunisien, Ukraina och Zimbabwe, <http://www.uncitral.org/en-index.htm>, (20031115).

¹⁷² Olsson, Kvart, *Lagen om skiljeförfarande - en kommentar*, s. 17 f.

¹⁷³ 1 nov. 2003, <http://www.uncitral.org/en-index.htm>, (20031110).

¹⁷⁴ Grunder för nekade av verkställighet återfinns i New York- konventionens artikel V. Modellagens regler om verkställighet återfinns i artikel 36. Modellagens klandergrunder återfinns i artikel 34. Se Redfern & Hunter, s. 423 f. samt s. 459.

¹⁷⁵ Broches, *Commentary on the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration*, s. 177.

¹⁷⁶ *Parsons & Whittmore Overseas Co. Inc. v. Société Generale de l’Industrie du Papier*, 508 F.2d 969 (2nd Cir. 1974).

- (ii) the party making the application was not given proper notice of the appointment of an arbitrator or of the arbitral proceedings or was otherwise unable to present his case.
- (iv) .....the arbitral procedure was not in accordance with the agreement of the parties, unless such agreement was in conflict with a provision of this Law from which the parties cannot derogate, or, failing such agreement, was not in accordance with this Law.

Uppräkningen av klandergrunder i artikel 34 skall ses som en uttömmande förteckning över de fel som kan föranleda att skiljedomen efter klander upphävs.¹⁷⁷

Vid utarbetandet av modellagen diskuterades att införa ytterligare klandergrunder såsom exempelvis att skiljedomen hade tillkommit p.g.a. parts bedrägeri eller förfalskande av bevis.¹⁷⁸ Det förekom även ett förslag om att samtliga klandergrunder skulle ersättas med en generell regel med innebörd att skiljedomen kan upphävas ”in cases of procedural injustice”. Dessa förslag antogs dock inte.¹⁷⁹

Punkten (ii) reglerar uttryckligen de fall när den kontradiktoriska förfarandepincipen har satts ur spel. Detta är enligt en uppfattning förmodligen den mest betydelsefulla av alla klandergrunder.¹⁸⁰ Regelns tillämpningsområde anses även innefatta handläggningsfel som innebär att likabehandlingsprincipen och kommunikationsprincipen har åsidosatts.¹⁸¹

Punkten (iv) reglerar å sin sida de fall när förfarandet inte har genomförts i enlighet med parternas avtal eller, om avtal saknats, inte följt modellagens regler. Som framgår av nämnda bestämmelse krävs, för att parternas avtal skall tillerkännas betydelse, att avtalet inte står i strid med någon tvingande regel i modellagen.

Som exempel på tvingande handläggningsregler i modellagen kan nämnas artikel 18 om kontradiktion och likabehandling samt artikel 24(2), (3) om kommunikation och underrättelser.¹⁸² Därmed kan både punkten (ii) och (iv) tillämpas vid brott mot någon av nämnda principer.¹⁸³

---

¹⁷⁷ Se artikel 34.1 och dess lydelse: “Recourse to a court against an arbitral award may be made *only* by an application for setting aside in accordance with paragraphs (2) and (3) of this article. [förf. kurs] , se även Redfern & Hunter, s. 459 och Holtzmann & Neuhaus, s. 912.

¹⁷⁸ Holtzmann & Neuhaus, s. 912. Sverige var ett av de länder som ville att skiljedomen skulle kunna upphävas p.g.a. förfalskade bevis. Holtzmann & Neuhaus, s. 954.

¹⁷⁹ Holtzmann & Neuhaus, s. 912 samt s. 935.

¹⁸⁰ Redfern & Hunter, s. 425. Jfr även Redfern & Hunter, s. 463.

¹⁸¹ Artikel 18 och 24 (2), (3).

¹⁸² Holtzmann & Neuhaus, s. 198.

¹⁸³ Holtzmann & Neuhaus, s. 966.

Bevisbördan för den klandergrundande omständigheten åvilar enligt modellagen käranden i klander målet.¹⁸⁴ Vidare skall klandergrunderna tillämpas restriktivt.¹⁸⁵

3.2.2 Preklusion

Vid tillkomsten av artikel 34 diskuterades huruvida mindre handläggningsfel skulle resultera i att skiljedomen upphävdes och om så inte skulle vara fallet hur dessa fel skulle fränkännas betydelse.¹⁸⁶ Tre alternativa förslag diskuterades. Den första var att part skulle förbjudas att åberopa fel denne hade känt till men underlåtit att protestera mot.¹⁸⁷ Den andra var att parterna endast skulle kunna göra gällande allvarliga fel eller fel begångna i strid med tvingade handläggningsregler.¹⁸⁸ Som tredje och sista lösning föreslogs en reglering med ett orsaksrekvisit, d.v.s. att felet skall ha påverkat utgången i målet.¹⁸⁹

Lösning nummer ett antogs och infördes i artikel 4 som fick följande lydelse:

Waiver of right to object

A party who knows that any provisions of this Law from which the parties may derogate or any requirement under the arbitration agreement has not been complied with and yet proceeds with the arbitration without stating his objection to such non-compliance without undue delay or, if a timelimit is provided therefor, within such period of time, shall be deemed to have waived his right to object.

Enligt artikeln försitter alltså inte en part möjligheten att åberopa felet om detta utgör ett brott mot någon tvingande regel i modellagen.¹⁹⁰

Tillskapandet av artikel 4 ansågs dock inte helt lösa problemet med mindre handläggningsfel, varvid domstolen i ett eventuellt klander mål tilldelades en diskretionär rätt att vägra upphävande.¹⁹¹

---

¹⁸⁴ Det skall noteras att bevisbördan vid ansökan om verkställande enligt New York-konventionen och modellagen inte ligger på den part som har ansökt om verkställande. Jfr 54 § LSF. Enligt New York-konventionens föregångare i form av *The 1927 Geneva Convention on the Execution of Foreign Arbitral Awards* åvilade bevisbördan den sökande parten. Jfr även Redfern & Hunter, s. 459.

¹⁸⁵ Redfern & Hunter, s. 460.

¹⁸⁶ Holtzmann & Neuhaus, s. 921 f.

¹⁸⁷ Holtzmann & Neuhaus, s. 921. Principen benämns olika beroende på rättskultur, exempelvis waiver, estoppel, venire contra factum proprium.

¹⁸⁸ Holtzmann & Neuhaus, s. 922.

¹⁸⁹ Förslaget lades fram av den svenska delegationen. Sverige ansåg sig även kunna acceptera alternativ nummer två, Holtzmann & Neuhaus, s. 922 samt s. 954.

¹⁹⁰ Se även Holtzmann & Neuhaus, s. 196. Den svenska samt den indiska delegationen ville att regeln skulle kunna tillämpas även om felet avsåg en tvingande regel. Holtzmann & Neuhaus, s. 207.

Ett nyligen avgjort rättsfall från Tyskland talar dock för att ett orsaksrequisit i vissa fall tillämpas vid klandertalan grundad på handläggningsfel.¹⁹² Bakgrunden i målet var en patenttvist mellan två företag. Parterna inledde ett skiljeförfarande i Tyskland varvid käranden förlorade. Käranden klandrande skiljedomen vid tysk domstol under invändningen att skiljemännen inte känt till innehållet i italiensk immaterialrätt. Detta skulle enligt käranden innebära att skiljemännen borde ha anlitat expertis på området. Domstolen fann att den var förhindrad att överpröva skiljedomen på materiell grund och endast kunde undersöka huruvida det begåtts något fel i handläggningen vid utrönandet av italiensk rätt. Domstolen konstaterade att även om de hade begått ett misstag hade ett korrekt förfarande inte ha lett till att skiljedomen skulle fått en annan innebörd, något som medför att ett upphävande inte skulle vara rättfärdigat.

Principen, att part inte kan dra nytta av ett fel i handläggningen denne har underlåtit att protestera emot, har även tillämpats vid prövning av verkställighet enligt New York- konventionen.¹⁹³

3.2.3 Handläggningsfel som utgör grund för upphävande

Överensstämmelsen mellan modellagens klandergrunder och New York-konventionens grunder för nekande av verkställande medför, som ovan nämnts, att den internationella rättsbildningen vad avser den senare kan användas för undersökningen av de förstnämnda grunderna.¹⁹⁴

Ett rättsfall från U.S. Court of Appeals belyser New York- konventionens, för godkännande av verkställande nödvändiga, krav på att part tillåts föra sin talan.¹⁹⁵ Parter i målet var ett amerikanskt företag, Avco, och en iransk helikoptertillverkare, Iran Aircraft. Parterna hade slitit tvisten inför "the Iran-United States Claims Tribunal" varvid Iran Aircrafts talan hade bifallits.¹⁹⁶ Under skiljeförfarandet hade en diskussion förts huruvida Avco

---

¹⁹¹ Se artikel 34.2 "An arbitral award *may* be set aside....." [förf. kurs.]. Jfr även Holtzmann & Neuhaus, s. 922. Vad avser skiljemännens diskretionära rätt att vägra upphävande vid allvarliga fel, jfr van der Berg, s. 302 och *Paklito Investment Ltd. v. Klockner East Asia Ltd.*, [1993] 3 HKLR 39, där det anförs att domstolen kan utöva en diskretionär rätt att vägra verkställighet under New York- konventionen endast om det utan tvivel står klart att utgången i skiljeförfarandet skulle ha påverkats om handläggningsfelet inte inträffat.

¹⁹² Se dom från Bayerisches Oberstes Landgericht den 15:e december 1999, 4 Z Sch 23/99, översatt till engelska och refererat på <http://www.uncitral.org/en-index.htm>, (20031106).

¹⁹³ *China Nanhai Oil Joint Service Corp Shenzhen Branch v. Gee Tai Holdings Co Ltd.*, [1994] 3 HKC 375. Se även dom från Oberlandesgericht Cologne den 10:e juni 1976, refererat i Yearbook Commercial Arbitration, 1979, s. 258.

¹⁹⁴ Redfern & Hunter, s. 427, not 75.

¹⁹⁵ *Iran Aircraft Ind. v. Avco Corp.*, 980 F.2d 141 (2nd Cir. 1992).

¹⁹⁶ Tribunalen, som är belägen i Haag handlägger tvister mellan Iran och U.S.A. och tillämpar vid handläggningen en något modifierad version av *UNCITRAL Arbitration Rules*. Malanczuk, *Akehurst's Modern Introduction to International law*, s. 296 f.

skulle vara tvungna att presentera samtliga fakturor, som deras talan byggde på, i original. Skiljenämnden fattade ett informellt beslut att Avco skulle tillåtas anlita en internationell revisionsbyrå till att intyga att de av Avco återopade fakturorna sammanfattades och redovisades på ett korrekt sätt. Vid den muntliga förhandlingen ifrågasatte dock skiljenämnden bruket av den skriftliga sammanställningen varvid Avco:s ombud påminde om den tidigare överenskommelsen. I domskälen förklarade dock skiljenämnden att de inte kunde bifalla Avcos talan uteslutande på grundval av den skriftliga sammanställningen. Iran Aircraft nekades sedermera verkställighet av skiljedomen då den amerikanska domstolen ansåg att skiljenämnden genom att vilseleda Avco angående deras processföring, hade hindrat denne att utföra sin talan på ett meningsfullt sätt. Detta ansågs strida mot New York-konventionens artikel V.1 (b).

I ett rättsfall från Tyskland ansåg en appellationsdomstol att omständigheten att den ena parten inte kände till identiteten på skiljemännen utgjorde grund för att vägra verkställighet av skiljedomen.¹⁹⁷ Bakgrunden i målet var att ett skiljeförfarande hade genomförts i enlighet med *Arbitration rules of the Copenhagen Arbitration Committee for the Grain and Feed Stuff Trade*. Reglerna föreskrev att skiljenämnden skulle bestå av ett antal personer, varav endast ordföranden skulle underteckna skiljedomen. Övriga skiljemän skulle förbli okända för parterna. Motivet till bestämmelsen var att skiljemännen skulle utses ur en liten och bestämd krets av spannmålshandlare, samma krets som parterna själva regelmässigt tillhörde. Domstolen vägrade att verkställa skiljedomen med motiveringen att parter har en rätt att veta skiljemännens identitet då detta är en nödvändig omständighet för att avgöra huruvida jäv föreligger.

Om den ena parten vägrar att delta i förfarandet innebär inte detta att den kontradiktoriska förfarandepincipen har satts ur spel. Som exempel kan nämnas ett rättsfall från en amerikansk distriktsdomstol.¹⁹⁸ Svarandeparten i verkställighetsmålet invände att han inte hade beretts möjlighet att föra sin talan då han medvetet hade uteblivit från förhandlingen. Svaranden anförde vidare, som försvar till sin utevaro, att skiljeförfarandet delvis rörde vissa ej förfallna fordringar. Domstolen ogillade dock invändningen och verkställighetstalan bifölls.

Ett annat exempel på parts vägran att medverka är ett mål från appellationsdomstolen i Hamburg. Parten som bestred verkställighet invände att vissa väsentliga dokument från motparten hade anlänt sent på kvällen innan den muntliga slutförhandlingen, varvid denne underlät att packa upp dokumenten och ta del av innehållet. Domstolen ansåg att parten

---

¹⁹⁷ Dom från Oberlandesgericht Cologne den 10:e juni 1976, refererat i Yearbook Commercial Arbitration, 1979, s. 258.

¹⁹⁸ *Biotronik Mess- und Therapiegeräte G.m.b.H. & Co. v. Medford Medical Instrument Company*, 415 F.Supp. 133 (D.N.J. 1976).

genom att underlåta att packa upp dokumenten, avsiktligt hade vägrat att ta del av innehållet och således bifölls verkställighetstalan.¹⁹⁹

Skiljenämnden har en skyldighet i enlighet med kommunikationsprincipen att underrätta respektive part om motpartens bevis och inlagor.²⁰⁰ Artikel 18 och rätten för part att föra sin talan innebär dock inte att en part kan obstruera förfarandet genom att presentera sena bevis som måste kommuniceras med parterna.²⁰¹ Ett fall rörandes kommunikationsprincipen avgjordes av appellationsdomstolen i Hamburg.²⁰² Parterna hade avtalat att avgörandet skulle ske av en ensam skiljeman uteslutande på grundval av handlingarna. Skiljemannen underlät under förfarandet att kommunicera en inlaga till den ena parten från motparten. Domstolen ansåg att skiljedomen inte skulle verkställas då handlägningsfelet var av särskilt allvarligt art.

Korta tidsfrister innebär i regel inte ett brott mot den kontradiktoriska förfarandepincipen.²⁰³ Som exempel kan nämnas ett fall från Italien.²⁰⁴ Svaranden hade erhållit en frist på 14 dagar till dess att denne skulle ha presenterat bevis till stöd för sin talan. Tidsfristen ansågs vid verkställighetstalan vara tillräckligt lång.

Ett handlägningsbeslut med innebörd att ena parten nekas att föra bevisning beträffande en omständighet som är relevant för utgången i målet, innebär att domen kan upphävas efter klander.²⁰⁵ Om däremot ett vittne tillåts, men inte har möjlighet att närvara vid en förhandling, innebär detta inte nödvändigtvis att domen kan upphävas. Nämnada situation behandlades i ett rättsfall från Tyskland.²⁰⁶ Vittnet var i detta fallet bortrest på en affärsresa och kunde därför inte höras inför nämnden. Nämnden hade dock erbjudit den part som åberopade vittnet att inkomma med en skriftlig vittnesberättelse som skulle tillerkännas samma bevisvärde. Uppmaningen efterföljdes inte av den åberopande parten och mot bakgrund av detta förelåg inte grund för att vägra verkställighet.

---

¹⁹⁹ Dom från Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg den 27:e juli 1978, refererat i Yearbook Commercial Arbitration, 1979, s. 266.

²⁰⁰ van den Berg, s. 307.

²⁰¹ Holtzmann & Neuhaus, s. 551.

²⁰² Dom från Oberlandesgericht Hamburg den 3:e april 1975, refererat i Yearbook Commercial Arbitration, 1977, s. 241.

²⁰³ van den Berg, s. 308.

²⁰⁴ *Carters Ltd. v. Francesco Ferraro*, Corte di Appello Neapel, instämt den 20:e februari 1975, refererat i Yearbook Commercial Arbitration 1979, s. 275.

²⁰⁵ van den Berg, s. 309. Det är intressant att notera att både skiljedomsutredningen och departementschefen som skäl för att inte införa modellagens artikel 34 i LSF, anförde att nämnda artikel inte möjliggjorde ett upphävande p.g.a. att skiljemännen ”nonchalerat erbjudande av viss bevisning”, SOU 1994:81, s. 179 samt prop. 1998/99:35, s. 146. Se även *Laminoirs Trefileries Cableries de Lens S.A. v. Southwire Co*, 484 F.Supp. 1063 (N.D.Ga. 1980) där den nekade bevisningen inte ansågs relevant.

²⁰⁶ Dom från Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg den 27:e juli 1978, refererat i Yearbook Commercial Arbitration, 1979, s. 266. Se även *Parsons & Whittemore Overseas Co. Inc. v. Société Generale de l'Industrie du Papier*, 508 F.2d 969 (2nd Cir. 1974) där vittnet uteblev p.g.a. att denne skulle föreläsa vid ett universitet.

I ett fall från Hong Kongs högsta domstol vägrades verkställighet p.g.a. att ena parten inte tilläts att förhöra, och bemöta påståenden från, några av skiljeinstitutet utsedda undersökande experter.²⁰⁷ Ett liknade fall avgjordes i New York. I nämnda fall bifölls dock talan om verkställighet fastän den av ett skiljedomsinstitut utsedda oberoende experten identitet var okänd för parterna samt att dessa förvägrades möjlighet att bemöta expertens utlåtande. Anledningen till bifallandet var att rätten att åberopa felet ansågs prekluderat då parterna känt till att experten skulle komma att utses och dessa inte protesterat häremot.²⁰⁸

I ett annat fall från Hong Kongs högsta domstol nekades verkställighet av en skiljedom.²⁰⁹ Skiljenämndens ordförande och några av skiljenämnden utsedda experter hade deltagit i en rundvandring, ledd av den ena partens anställda. Rundvandringen genomfördes på en fabrik, för att inspektera vissa maskiners skick, något som skiljeförfarandet avsåg att avgöra. Motparten var inte närvarande och hade inte heller informerats om rundvandringen. Domstolen fann att motparten hade förhindrats att föra sin talan då denne inte beretts tillfälle att medverka vid rundvandringen och således inte kunnat ge sin syn på tvisten till experterna och nämndens ordförande.

En exempel på åsidosättande av punkten (iv) utgör ett rättsfall från en schweizisk domstol.²¹⁰ Skiljeavtalet innehöll en bestämmelse om att alla förekommande tvister mellan parterna skulle avgöras i ett och samma processuella förfarande.²¹¹ Skiljenämnden delade dock upp skiljeförfarandet i två delar, en om skadans storlek och en om skadeståndsskyldighet, allt i enlighet med nationella bestämmelser, varvid en schweizisk domstol vägrade verkställighet av skiljedomen. Domstolen motiverade sin dom med att förfarandet stred mot parternas avtal samt att nämnda förfarande dessutom var obekant för den schweiziska parten.

Sammanfattningsvis kan det sägas att domstolarna har intagit en restriktiv inställning till att häva, eller neka verkställighet av, skiljedomar.²¹²

---

²⁰⁷ *Paklito Investment Ltd. v. Klockner East Asia Ltd*, [1993] 3 HKLR 39.

²⁰⁸ *International Standard Electric Corp. v. Bidas Sociedad Anonima Petrolera Industrial y Comercial*, 745 F.Supp. 172 (S.D.N.Y. 1990). Jfr även *Shandong Textiles Import and Export Corp. v. Da Hua Non-ferrous Metals Co. Ltd*, [2002] 2 HKLRD 844.

²⁰⁹ *Hebei Import & Export Corp v. Polytek Engineering Co Ltd*, [1998] 1 HKLRD 287.

²¹⁰ Dom från Appellationsgericht Kanton Baselstadt den 6:e september 1968, refererat i *Yearbook Commercial Arbitration*, 1976, s. 200.

²¹¹ Parterna hade avtalat att *Hamburg Commodity Association Rules* skulle vara tillämpliga.

²¹² van den Berg, s. 310.

3.3 Något om handläggningsfel som grund för upphävande enligt vissa andra länders nationella lag om skiljeförfarande

3.3.1 Belgien

Belgien antog 1985 en ny lag om skiljeförfarande. Lagen uteslöt i vissa fall alla möjligheter till klander av belgiska skiljedomar.²¹³ Möjlighet till klander fanns endast när någon av eller båda parterna var fysiska personer som hade sin hemvist i Belgien eller var belgiska medborgare. På samma sätt kvarstod klandermöjligheterna för det fallet att någon av eller båda av parterna var en juridisk person med säte eller huvudkontor i Belgien. Lagen tillkom för att göra Belgien till ett attraktivt forum för skiljetvister.²¹⁴ Lagstiftaren ansåg att kravet på t.ex. ett kontradiktoriskt förfarande skulle tillgodoses på verkställighetsnivå genom den prövning som då vidtas.²¹⁵

På initiativ av det belgiska skiljedomsinstitutet Cepani ändrades lagen dock 1998 till att möjliggöra för alla parter oavsett anknytning att klandra en belgisk skiljedom.²¹⁶ Lagändringen kom till stånd p.g.a. att parter blev avskräckta att använda Belgien som ett forum för internationella skiljeförfaranden.²¹⁷ Förbudet att klandra skiljedomen ersattes med en lagstiftad möjlighet för utländska parter att teckna undantagsavtal.²¹⁸ Den belgiska lagen stadgar att skiljedomen, efter yrkande av part, kan upphävas om den kontradiktoriska förfarandepincipen har åsidosatts eller om förfarandet har genomförts i strid med en obligatorisk handläggningsregel och i det senare fallet detta har påverkat skiljedomen.²¹⁹ I begreppet obligatorisk handläggningsregel ryms både vissa lagstiftade och av parterna avtalande bestämmelser.²²⁰ Som exempel på lagstiftade regler om förfarandet kan nämnas att alla skiljemän skall delta i överläggningen till dom.²²¹

---

²¹³ Malaysia har en liknande bestämmelse i dess lag om skiljeförfarande. Redfern & Hunter, s. 435, not 5. Se mer nedan kapitel 3.3.7.

²¹⁴ Moss, *International Commercial Arbitration-Party Autonomy and Mandatory Rules*, s. 166.

²¹⁵ Storme, Demeulenaere, *International Commercial Arbitration in Belgium-A Handbook*, s. 88 f.

²¹⁶ Verbist, *Reform of the Belgian Arbitration Law (The Law of 19 May 1998)*,

International Business Law Journal, nr 7, 1998, s. 842, s. 842 f.

²¹⁷ Redfern & Hunter, s. 435. Problemen förutsågs av nämnda författare 1991. Redfern & Hunter, s. 435, not 6.

²¹⁸ Gerechtelijk Wetboek, artikel 1717.4, som trädde i kraft den 19:e maj 1998. Jfr 51 § LSF.

²¹⁹ Gerechtelijk Wetboek, artikel 1704.2 (g).

²²⁰ Se Storme, Demeulenaere, *International Commercial Arbitration in Belgium-A Handbook*, s. 101 f.

²²¹ Gerechtelijk Wetboek, artikel 1701.1. Se Storme, Demeulenaere, *International Commercial Arbitration in Belgium-A Handbook*, s. 101 f.

Den belgiska lagen innehåller en preklusionsregel, med innebörd att part inte kan åberopa ett fel denne har känt till men underlåtit att invända emot. Nämnda regel är dock inte tillämplig när ett handläggningsfel har begåtts.²²²

3.3.2 Danmark

Den danska lagen om skiljeförfarande är från 1972.²²³ Lagen är kortfattad och innehåller endast 13 paragrafer. Lagen medger att parterna avtalar om lämpliga procedurregler. Vissa grundläggande regler är dock tvingande. Skiljemännen måste iakttä principerna om kommunikation, kontradiktion och likabehandling.²²⁴ Ett överträdande av nämnda principer kan innebära att skiljedomen efter klander upphävs.²²⁵ Att skiljedomen saknar domskäl utgör inte grund för ett upphävande av skiljedomen.²²⁶ Vidare kan skiljedomen efter klander upphävas om skiljedomen är uppenbart obillig eller om det i det i materiellt hänseende föreligger något grovt och uppenbart fel.²²⁷ En förutsättning för att klandertalan skall bifallas är dock att handläggningsfelet kan ha haft väsentlig betydelse för utgången i målet.²²⁸

Danmarks advokatsamfund har år 2003 lagt fram ett förslag till en ny lag om skiljeförfarande.²²⁹ Utredningen innehåller bl.a. en uttrycklig målsättning att tydligt lagreglera principerna om kontradiktion och likabehandling.²³⁰ Förslaget innebär en reglering i mycket nära anslutning till modellagen.²³¹

Vad avser handläggningsfel innerhåller lagförslaget två olika klandergrunder. I den ena regleras enbart brott mot den kontradiktoriska förfarandepincipen och kommunikationsprincipen och i den andra regleras brott mot parternas avtal eller i avsaknad av sådant, brott mot lagens bestämmelser.²³² Den sistnämnda bestämmelsen innehåller ett orsaksrequisit, med innebörd att felet, för att kunna ligga till grund för ett upphävande, kan ha haft betydelse för utgången i målet. Reglerna för klander av skiljedomen är fakultativa, d.v.s. domstolen har en diskretionär rätt att neka upphävande.²³³

---

²²² Se *Gerechtig Wetboek*, artikel 1704.4 som bl.a. är tillämplig när skiljemännen har överskridit sitt uppdrag.

²²³ Lov 1972-05-24 nr 181 (om voldgift).

²²⁴ Persson - Blegvad, *Arbitration as a means of solving conflicts*, s. 53 och Nielsen, *Reform af voldgiftsloven*, s. 66.

²²⁵ Lov 1972-05-24 nr 181 (om voldgift), 7 § 2 p.

²²⁶ Nielsen, *Karnov 2000*, s. 3933.

²²⁷ Nielsen, *Reform af voldgiftsloven*, s. 64 samt Nielsen, *Karnov 2000*, s. 3933.

²²⁸ Lov 1972-05-24 nr 181 (om voldgift), 7 § 2 p.

²²⁹ Nielsen, *Reform af voldgiftsloven*.

²³⁰ Nielsen, *Reform af voldgiftsloven*, s. 27.

²³¹ Nielsen, *Reform af voldgiftsloven*, s. 126.

²³² Nielsen, *Reform af voldgiftsloven*, s. 157, lagförslaget 37 § 3 st 2p. respektive 4p.

²³³ Nielsen, *Reform af voldgiftsloven*, s. 157, lagförslaget 37 § 3 st.

Lagförslaget innehåller en bestämmelse om att en part inte kan göra åberopa ett eventuellt fel vid en talan om klander om denne genom att avstå från att protestera, eller på annat sätt, får anses ha accepterat den felaktiga handläggningen.²³⁴

3.3.3 England

England antog en ny lag om skiljeförfarande 1996.²³⁵ Lagen innehåller möjlighet för part att klandra skiljedomen om vissa lagstiftade förfaranderegler eller parternas överenskommelse, inte har följts.²³⁶ De omnämnda reglerna utgörs av den kontradiktoriska förfarandepincipen och likabehandlingsprincipen.²³⁷ Klandergrunderna kan endast åberopas om dessa har medfört eller kommer att medföra, en väsentlig ”injustice” mot den klandrande parten.²³⁸ Det skall även nämnas att det finns en viss möjlighet att klandra skiljedomen på materiell grund.²³⁹

Den engelska lagen innehåller även en allmän preklusionsregel, med innebörd att en part inte kan göra ett fel gällande som denne underlåtit att protestera emot.²⁴⁰ Preklusion inträder dock inte om parten visar att underlåtenheten att protestera inte berodde på dennes vårdslöshet.²⁴¹

3.3.4 Finland

Finland fick en ny lag om skiljeförfarande 1992.²⁴² Lagen överensstämmer till stor del med den svenska lagstiftningen.²⁴³ Beträffande klandergrunderna skiljer sig dock lagarna sig åt väsentligt. Den finländska lagen innehåller, vad avser handläggningen, endast en klandergrund med innebörd att skiljedomen kan upphävas om förfarandet har genomförts i strid med den kontradiktoriska förfarandepincipen.²⁴⁴ Den finländske lagstiftaren övervägde att införa en klandergrund liknande den svenska generalklausulen innehållandes en bestämmelse om att utgången måste ha

---

²³⁴ Nielsen, *Reform af voldgiftsloven*, s. 157, lagförslaget 38 § 3 st.

²³⁵ Arbitration Act of England, utfärdad den 17 juni 1996. Lagen trädde i kraft år 1997.

²³⁶ Chapter 23, section 68.2 (a), (c) och (i). Se även Bagner, *Den nya engelska skiljemannalagen*, JT 1996/97, s. 789, s. 792.

²³⁷ Chapter 23, section 33.1 (a). Om principerna och dess tillämpande i engelsk rätt se Mustill & Boyd, s. 299 ff.

²³⁸ En översättning av begreppet ”injustice” är enligt förf. mening olämplig. Chapter 23, section 68.2.

²³⁹ Chapter 23, section 69.

²⁴⁰ Chapter 23, section 68.1 samt section 73.

²⁴¹ Chapter 23, section 73.1.

²⁴² Lag om skiljeförfarande 23.10.1992/967.

²⁴³ Möller, *Några synpunkter i fråga om förslaget till ny svensk lag om skiljeförfarande (SOU 1994:81)*, Justitiedepartementet Dnr. 94-2395, P.M. 25.10.94, s. 1.

²⁴⁴ 41 § 4 punkten, Lag om skiljeförfarande 23.10.1992/967.

påverkats av handläggningsfelet. Den nuvarande lagstiftningen infördes istället med motiveringen att ett orsaksrekvisit skulle medföra stora bevisproblem vid en eventuell klanderprövning.²⁴⁵ Vad gäller andra, grova, handläggningsfel anses dessa falla under en klandergrund som är tillämplig när skiljemännen har överskridit sitt uppdrag.²⁴⁶ Ställningstagandet motiveras med att om förfarandet är sådant att det klart strider mot vad parterna föreskrivit eller vad parterna måste anses ha förutsatt, föreligger ett uppdragsöverskridande och sålunda grund för upphävande.²⁴⁷

Den finska lagen innehåller ingen regel om preklusion vad avser fallet då förfarandet har genomförts i strid med den kontradiktoriska förfarandepincipen.

3.3.5 Frankrike

Frankrike har valt att anta en lagstiftning om internationella skiljeförfaranden som är strängare, vad avser klandergrunder, än modellagen.²⁴⁸ Den franska lagen innehåller, beträffande förfarandet, endast en klandergrund med innehåll att förfarandet skall ha genomförts i enlighet med den kontradiktoriska förfarandepincipen.²⁴⁹ Lagen innehåller ingen klandergrund med innehåll att skiljeförfarandet skall ha genomförts i enlighet med lagstiftade bestämmelser.²⁵⁰

Den nämnda regelns tillämpningsområde är dock brett och anses även innefatta brott mot bl.a. kommunikationsprincipen.²⁵¹ Regeln kan även komma att tillämpas på fall som traditionellt är att hänföra till uppdragsöverskridande.²⁵² Ett exempel på nämnda konstaterande utgörs av ett mål om klander från appellationsdomstolen i Paris.²⁵³ Bakgrunden till skiljeförfarandet var en tvist i anledning av ett avtal om köp av stål mellan ett tyskt bolag och en syrisk organisation. Skiljenämnden hade bifallit den syriska partens talan och, utan yrkande, tillerkänt denne ränta på det yrkade beloppet. Appellationsdomstolen ansåg att förfarandet stred mot den kontradiktoriska förfarandepincipen då den tyska parten inte beretts tillfälle

---

²⁴⁵ Möller, *Några synpunkter i fråga om förslaget till ny svensk lag om skiljeförfarande* (SOU 1994:81), Justitiedepartementet Dnr. 94-2395, P.M. 25.10.94, s. 14.

²⁴⁶ Ibid.

²⁴⁷ Ibid.

²⁴⁸ Code de procédure civile, artikel 1502 infördd den 12:e Maj 1981. Klandergrunder rörandes inhemska skiljeförfaranden återfinns i artikel 1484.

²⁴⁹ Artikel 1502.4 med lydelse: "Lorsque le principe de la contradiction n'a pas été respecté". Se även Redfern & Hunter, s. 435 f. särskilt not 10.

²⁵⁰ Moss, *International Commercial Arbitration-Party Autonomy and Mandatory Rules*, s. 225.

²⁵¹ Robert, Carbonneau, *The French law of arbitration*, s. II: 8-6.

²⁵² Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 609 ff. För svensk lagstiftnings del se prop. 1998/99:35, s. 142 samt SOU 1994:81, s. 175.

²⁵³ *Thyssen Stahlunion GmbH v. Maaden General Foreign Trade Organisation for Metal & Building Materials*, Cour d'appel Paris, den 6:e april 1995, översatt till engelska och refererat på <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/950406f1.html>. (20031103).

att argumentera i rättefrågan. Appellationsdomstolen upphävde därmed, i enlighet med det förda resonemanget, skiljedomen vad avser utdömandet av ränta.

3.3.6 Italien

Italiens lagstiftning innehåller en bestämmelse om att skiljedomen kan upphävas efter klander om förfarandet inte genomförts i enlighet med den kontradiktoriska förfarandepincipen.²⁵⁴ Vidare möjliggörs klander i de fall då förfarandet står i strid med parternas avtal eller i avsaknad av sådant, lagstiftade regler beträffande förfarandet.²⁵⁵

Lagen innehåller en bestämmelse om preklusion som dock endast är tillämplig i de fall då skiljemännen har gjort sig skyldiga till ett uppdragsöverskridande.²⁵⁶

3.3.7 Malaysia

Malaysias lagstiftning liknar den numera upphävda belgiska.²⁵⁷ Paragraf 34 i den malaysiska lagen om skiljeförfarande från 1980 innehåller en bestämmelse som omöjliggör en klandertalan grundad på ett begånget handläggningsfel i ett internationellt skiljeförfarande. Villkoret för nämnda paragrafs tillämplighet är dock att skiljeförfarandet genomförts i Regional Centre For Arbitration Kuala Lumpur:s regi med ett tilläppande av dess institutregler.²⁵⁸

3.3.8 Norge

Norges lag om skiljeförfarande innehåller en bestämmelse om att klander är möjligt om skiljemännen inte har iakttagit vissa lagstadgade eller av parterna avtalade förfaranderegler.²⁵⁹ Lagen innehåller i linje härmed bestämmelser om att förfarandet skall genomföras i enlighet med den

---

²⁵⁴ Se Norme del codice di procedura civile sull' Arbitrato, Artikel 829: Casi di nullità, punkt 9, med lydelse: "se non è stato osservato nel procedimento arbitrale il principio del contraddittorio".

²⁵⁵ Norme del codice di procedura civile sull' Arbitrato, Artikel 829: Casi di nullità, punkt 7.

²⁵⁶ Norme del codice di procedura civile sull' Arbitrato, Artikel 817: Eccezione d' incompetenza.

²⁵⁷ Se ovan kapitel 3.3.1.

²⁵⁸ *Rules for Arbitration of the Regional Centre for Arbitration Kuala Lumpur*. Reglerna är till stor del baserade på *UNCITRAL Arbitration Rules* från 1976., <http://www.rcakl.org.my/>, (20031110). Övriga skiljedomar kan klandras i enlighet med 25 § punkt 2 i den nationella malaysiska lagen om skiljeförfarande.

²⁵⁹ Kapitel 32, paragraf 468, punkten 3, tvistemålsloven.

kontradiktoriska förfarandepincipen.²⁶⁰ Det kan även nämnas att den norska lagen bl.a. innehåller en bestämmelse med innebörd att skiljedomen kan upphävas om skiljemännen har gjort sig skyldiga till något brottsligt förfarande som har inverkat på skiljedomen.²⁶¹ Den norska lagen ställer ett krav på, precis som den svenska, att felet sannolikt har inverkat på utgången.²⁶² Vidare krävs för att felet inte skall anses prekluderat, att parten har invänt mot den felaktiga handläggningen. Slutligen krävs att felet måste ha varit till nackdel för den part som åberopar det.²⁶³

Enligt ett utredningsförslag skall den norska lagen om skiljeförfarande till stor del förändras.²⁶⁴ Vad avser klandergrunderna, och även lagen i helhet, föreslås dessa få en utformning som i huvudsak överensstämmer med modellagens.²⁶⁵ Den enda skillnaden utgörs av ett orsaksrekvisit vid klander p.g.a. handläggningsfel.²⁶⁶

3.3.9 Schweiz

Schweizisk lagstiftning medger klander i internationella skiljeförfaranden när likabehandlingsprincipen eller den kontradiktoriska förfarandepincipen är förbisedd.²⁶⁷ Den schweiziska lagen om skiljeförfarande innehåller ingen bestämmelse om att skiljedomen kan klandras om handläggningen stått i strid med någon lagstiftad bestämmelse.²⁶⁸ Parterna har, om ingen av dem har någon anknytning till Schweiz, även en möjlighet att träffa ett undantagsavtal och på så sätt utesluta möjligheten till klander.²⁶⁹ Det skall även påpekas att parterna har en möjlighet att i efterhand komma överens om att tillämpa en regional lag från en kanton.²⁷⁰ De flesta av dessa

---

²⁶⁰ Kapitel 32, paragraf 460, tvistemålsloven, med lydelse "För avgjørelsen maa voldgiftsretten gi parterne adgang til at uttale sig".

²⁶¹ Kapitel 32, paragraf 468, punkten 5, och kapitel 27, paragraf 407, tvistemålsloven.

²⁶² Kapitel 32, paragraf 468, punkten 3, tvistemålsloven, med lydelse: "og det er sandsynlig, at feilen har hat indflydelse paa utfaldet".

²⁶³ Kapitel 32, paragraf 468, tvistemålsloven.

²⁶⁴ NOU 2001:33, Voldgift.

²⁶⁵ Se NOU 2001:33, Voldgift, och den föreslagna lagens 8:e kapitel 2 § 1.

²⁶⁶ Se NOU 2001:33, Voldgift, och den föreslagna lagens 8:e kapitel 2 § 1(d) lydelse: "og det er nærliggende at feilen kan ha hatt betydning for avgjørelsen".

²⁶⁷ Se SR 291 Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht, Kapitel 12 : Internationale Schiedsgerichtbarkeit, Artikel 190 2 st punkten d med lydelse: "wenn der Grundsatz der Gleichbehandlung der Parteien oder der Grundsatz des rechtlichen Gehörs verletzt wurde". Med internationella skiljeförfaranden avses sådana där minst ena parten har sin hemvist utomlands, SR 291 Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht, Kapitel 12 : Internationale Schiedsgerichtbarkeit, Artikel 176 1 st.

²⁶⁸ Moss, *International Commercial Arbitration-Party Autonomy and Mandatory Rules*, s. 225.

²⁶⁹ SR 291 Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht, Kapitel 12 : Internationale Schiedsgerichtbarkeit, Artikel 192.

²⁷⁰ SR 291 Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht, Kapitel 12 : Internationale Schiedsgerichtbarkeit, Artikel 191 2 st.

regionala lagar medger ett upphävande av skiljedomen på materiell grund.²⁷¹

Den schweiziska lagen innehåller ingen bestämmelse om preklusion.

3.3.10 U.S.A

Vad avser amerikanska förhållanden regleras skiljeförfarandet både på delstats- och federal nivå. De olika delstaterna har på senare tid antagit ett antal olika lagstiftningar baserade på exempelvis UNCITRAL:s eller UAA:s modellag.²⁷² Lagstiftningen har till stor del skett för att göra respektive delstat till ett attraktivt forum för internationella skiljeförfaranden.²⁷³ Den stora variationen av lagstiftningar riskerar dock, enligt en uppfattning, att göra ansträngningen kontraproduktiv då potentiella parter har svårt att avgöra vilken lag som skall tillämpas på förfarandet.²⁷⁴ Det råder viss oklarhet om vilken lags, federal eller delstats, klandergrunder som skall tillämpas vid internationella skiljeförfaranden. Den förhärskande meningen tycks dock vara att klandergrunderna i den federala lagen om skiljeförfarande från 1925, i nämnda fall, skall tillämpas.²⁷⁵ Enligt nyssnämnda lag medges klander efter talan av part, om skiljedomen tillkommit genom korruption eller bedrägeri eller på annat otillbörligt sätt.²⁷⁶ Vidare möjliggörs ett upphävande av skiljedomen om skiljemännen har gjort fel när de har nekat ett uppskjutande av en muntlig förhandling, om skiljemännen har vägrat part att föra bevisning relevant för utredningen eller skiljemännen gjort sig skyldiga till något övrigt fel i handläggningen.²⁷⁷ Som exempel på övriga fel som kan resultera i ett upphävande av skiljedomen kan nämnas att en part inte bereds möjlighet att föra sin talan eller att skiljemännen har brutit mot likabehandlingsprincipen.²⁷⁸

En regel om preklusion upprätthålls av amerikanska domstolar trots att den federala lagen saknar en uttrycklig reglering härom. Det har i praxis slagits

---

²⁷¹ Ett avtal om dessa reglers tillämplighet kallas av schweiziska jurister för nostalgiklausul. Redfern & Hunter, s. 437, not 21.

²⁷² *The Uniform Arbitration Act, adopted by the National Conference of Commissioners on Uniform State Laws* (U.S.A.).

²⁷³ Se Besson, *The Utility of State Laws Regulating International Commercial Arbitration and their Compatibility with the FAA*, *American Review of International Arbitration*, 2000, s. 244, s. 244.

²⁷⁴ Ibid.

²⁷⁵ Besson, *The Utility of State Laws Regulating International Commercial Arbitration and their Compatibility with the FAA*, *American Review of International Arbitration*, 2000, s. 244, s. 236. The Federal Arbitration Act, Title 9, U.S. Code. Klandergrunderna i paragraf 10 ändrades genom lagstiftning i november 1990.

²⁷⁶ Section 10.a.1. Begreppet otillbörligt har ansetts innefatta olagliga och omoraliska förfaranden. *Conoco, Inc. v. Oil, Chemical & Atomic Workers Intern. Union*, 26 F.Supp. 2d 1310 (N.D.Okla. 1998).

²⁷⁷ Section 10.a.3.

²⁷⁸ *Petrol Corp. v. Groupement D'Achat Des Carburants*, 84 F.Supp. 446 (S.D.N.Y. 1949) och *Skinner v. Smith*, 169 S.E.2d 365 (Ga. App.1969).

fast att en part inte kan åberopa ett fel denne har känt till, men underlåtit att protestera emot.²⁷⁹

---

²⁷⁹ Se bl.a. *Cassara v. Wofford*, 62 S.o.2d 56 (Fla. 1953) och *Big-W Const. Corp. v. Horowitz*, 192 N.Y.S.2d 721 (N.Y. Sup. 1959). I det senare fallet uttalade domstolen att en part inte kan stillasittande se på hur en skiljeman sover sig igenom handläggningen, för att sedan åberopa det som en grund för upphävande.

4 Jämförande analys

4.1 Inledning

De svenska bestämmelserna om klander p.g.a. fel i handläggningen uppvisar stora likheter med modellagens. I vissa avseenden föreligger dock en viss skillnad som skall belysas nedan. I viss utsträckning görs en komparation mellan svensk och av undersökningen belyst, övrig utländsk rätt

4.2 Metoder för att begränsa upphävandet av skiljedomar

Den svenska regeln om preklusion i 34 § 2 st. LSF motsvarar delvis modellagens artikel 4. Skillnaden reglerna emellan består bl.a. i att modellagens bestämmelse inte tillåter preklusion av handläggningsfel som består i att någon tvingande handläggningsregel i modellagen har åsidosatts. Av nämnda anledning kan preklusion, enligt modellagens artikel 4 inte inträda om förfarandet stått i strid med den kontradiktoriska förfarandepincipen, kommunikationsprincipen eller likabehandlingsprincipen. Den svenska regleringen är i detta avseende strängare och ställer högre krav på aktörerna i skiljeförfarandet, än modellagen.

Den svenska regleringen begränsar i ytterligare ett avseende rätten att göra handläggningsfel gällande. Genom att ställa upp ett orsaksrekvisit torde relativt få handläggningsfel medföra att ett upphävande av skiljedomen enligt generalklausulen är möjligt. Utredningen har dock visat att ett orsaksrekvisit i ett fall har använts vid tillämpandet av modellagen. Rättsfallet kan tolkas som ett stärkande av principen att skiljedomen slutligt avgör tvisten.

Skiljemännens diskretionära rätt att vägra upphävande enligt modellagen medför i praktiken att mindre handläggningsfel inte leder till ett upphävande av skiljedomen. Nämnda rätt kan ses som en motsvarighet till den svenska bestämmelsen om krav på orsakssamband, då båda bestämmelserna begränsar klandergrundens tillämplighet när fråga är om mindre handläggningsfel.

I länder som inte har använt modellagen som grund för sin lagstiftning förekommer preklusionsregler i varierande utsträckning. Lagstiftarna tillämpar olika lagkonstruktioner för att anpassa klandergrundernas tillämplighet från fall till fall. I vissa regelverk såsom förslaget till ny dansk lag om skiljeförfarande, föreslås domstolen vid vilken klandertalan förs få

en diskretionär rätt att vägra upphävande. Andra rättsordningar, såsom Belgien, Norge och Danmark, använder sig av en regel om orsakssamband.

Vissa av de undersökta rättsordningarna innehåller en allmän preklusionsregel med innebörd att rätten till att åberopa handläggningsfelet vid en eventuell klandertalan går förlorad om parten som är missnöjd med handläggningen inte protesterar mot felet när det begås. I enlighet med exempelvis Finlands och Italiens regelverk, prekluderas dock inte fel som innebär att den kontradiktoriska förfarandepincipen sätts ur spel.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att metoderna för att inskränka möjligheterna att en skiljedom upphävs efter klander är förhållandevis få. Genomgången av svensk och utländsk rätt visar dock att de olika modellerna kombineras i så hög utsträckning att få fullständiga överensstämmelser kan konstateras föreligga mellan de undersökta regelverken.

4.3 Handläggningsfel som utgör grund för upphävande

Flertalet av de handläggningsfel som aktualiseras vid ett åberopande av generalklausulen är fel som innebär att principerna om kontradiktion, kommunikation och likabehandling har åsidosatts. Utredningen har visat att generalklausulen möjliggör ett upphävande i dessa fall. Den svenska bestämmelsen motsvaras i detta avseende av modellagens artikel 34 2 a (ii) och (iv). Som konstaterats i utredningen är nämnda artikel tillämplig då reglerna om de ovanstående principerna har åsidosatts av skiljemännen.

Undersökningen av praxis har vidare visat att de båda regelverkens praktiska tillämpningsområde vad avser upphävande p.g.a. ett åsidosättande av de i det föregående stycket nämnda principerna i stort är överensstämmande. Skillnader i det enskilda fallen hade kunnat förekomma främst p.g.a. orsaksrekvisitet i LSF.

Utredningen visar vidare att det i de undersökta rättsordningarna med undantag för Malaysia och de fall då undantagsavtal tillåts och har ingåtts, i regel är möjligt att få skiljedomen upphävd då någon av de diskuterade principerna har åsidosatts. En särskild ställning intar den kontradiktoriska förfarandepincipen vars beaktande uttryckligen erfordras av samtliga, återigen med undantag för Malaysias, rättsordningar. Det faktum att den malaysiska lagstiftningen bygger på att skiljeförfarandet genomförs i ett visst skiljedomsinstitut:s regi och med ett tillämpande av en modifierad variant av *UNCITRAL Arbitration Rules*, torde i praktiken medföra att grundläggande rätts säkerhetsgarantier iakttas. I sammanhanget är det viktigt att påminna om den yttersta garant för ett rättssäkert förfarande som New York- konventionen och dess grunder för nekande av verkställighet, utgör.

De flesta av de undersökta länderna såsom Sverige, Italien, England, Norge och de länder där modellagen tillämpas, tillåter till skillnad från bl.a. Schweiz och Frankrike, ett upphävande av skiljedomen efter klander om någon lagstiftad handläggningsregel har åsidosatts.

Parternas överenskommelse om förfarandet tillerkänns betydelse både i LSF och modellagen dock, för svenskt vidkommande, med en viss reservation för mindre fel. Genom regelverkens möjlighet till klander, generalklausulen i LSF och artikel 34 2 a (iv) i modellagen, säkerställs parternas inflytande över handläggningens utformande.

Övriga av undersökningen belysta rättsordningar tillåter ett upphävande vid en handläggning i strid med parternas instruktioner i varierande omfattning.

Slutligen skall det nämnas att vissa av de undersökta klandergrunderna innehåller inslag som är unika för respektive lands lagstiftning. Som exempel på fel som kan leda till ett upphävande kan för svenska förhållanden nämnas vissa fall av underlåten processledning från skiljemännens sida och för norska, om skiljemännen har gjort sig skyldig till något brott och detta har inverkat på skiljedomen.

5 Konklusioner och avslutande diskussion

Uppsatsen uttryckliga syfte har varit dels att undersöka generalklausulens tillämpningsområde, dels att undersöka huruvida skillnader förekommer mellan LSF och modellagen och till viss del även övrig utländsk lagstiftning, vad avser möjligheten till upphävande av en skiljedom p.g.a. fel i handläggningen.

Undersökningen i kapitel 2 visar att generalklausulens teoretiska tillämpningsområde är vidsträckt. Handläggningsfel som innebär att lagstiftade regler såsom principerna om kontradiktion, kommunikation och likabehandling åsidosätts, kan leda till att skiljedomen efter klander upphävs. På samma sätt medför ett åsidosättande av parternas överenskommelse samt vissa övriga fel att skiljedomen kan komma att upphävas.

Generalklausulens teoretiskt vida tillämpningsområde beskärs kraftigt av dess krav på orsakssamband, och de därmed förknippade bevissvårigheterna samt kravet på att parten uttryckligen har protesterat mot handläggningen. Regeln om preklusion och generalklausulens krav på orsakssamband mellan handläggningsfelet och skiljedomen medför att principen om att skiljedomen slutligt avgör tvisten, befästs. Nämnade bestämmelser bidrar kraftigt till att antalet upphävda skiljedomar hålls på en mycket låg nivå.

Den i kapitel 4 gjorda jämförande analysen har påvisat skillnader mellan svensk och utländsk rätt vad avser klander p.g.a. handläggningsfel. Vad avser generalklausulens överensstämmande med modellagens artikel 34 skall påpekas att huvudsakligen samma fel kan leda till ett upphävande enligt de båda regelverken. Den praktiska skillnaden ligger istället i det svenska kravet på orsakssamband och preklusionsreglernas tillämpningsområde som medför att den svenska regleringen kan anses något restriktivare än modellagen vad avser möjligheten att få skiljedomen upphävd.

En av fördelarna med att harmonisera klandergrunderna i de nationella lagstiftningarna om internationella skiljeförfaranden är att förutsebarheten för parterna ökar. Ett internationellt erkänt regelverk med ett brett tolkningsunderlag i form av internationell praxis och doktrin medför att parterna i större utsträckning kan bedöma hur förfarandet kommer att utveckla sig, än om en lokalt förankrad lag om skiljeförfarande skall tillämpas. Den lokala lagen kan, som utredningen har visat innehålla moment som är helt främmande för andra rättssystem.

En avgörande faktor för förutsebarheten är att de handläggningsfel som kan leda till ett upphävande av skiljedomen, tydligt anges i författningstexten.

Undersökningen har visat att ländernas lagstiftning i varierande omfattning iakttar nämnda faktor. Som exempel på ett bortseende kan nämnas den svenska regleringen i form av en generalklausul, en konstruktion som knappast gynnar förutsebarheten för utländska parter.

En harmonisering av de olika nationella lagstiftningarna vad avser handläggningsfel som grund för ett upphävande av skiljedomen medför att parternas ombud inte behöver sätta sig in i ett helt främmande regelverk. Av nämnda anledning minskar kostnaderna och skiljeförfarandets egenskap av snabb tvistlösningsmetod består.

Skillnader i de nationella lagstiftningarna kan dock, i vissa fall, vara till nytta för parterna. Skillnader medför att parterna har en möjlighet att förlägga skiljeförfarandet till det land som har en reglering som tjänar parts syfte bäst. Parter som vill ha ett slutligt avgörande på en uppkommen tvist, utan efterföljande klandertalan vid allmän domstol kan förlägga skiljeförfarandet till exempelvis Malaysia.

Ett annat exempel på forum shopping är då en part med ett mindre välgrundat anspråk vill förlägga förfarandet till ett land med stora möjligheter till klander, kanske t.o.m. där skiljedomen kan upphävas på materiell grund, och på så sätt obstruera förfarandet. På samma sätt kan en part med en välgrundad talan vilja förlägga förfarandet till ett land med små möjligheter till klander för att minska risken för obstruktion hos motparten. Nyssnämnda förfarande försvåras dock av att en part i allmänhet inte på förhand kan avgöra om hur en framtida tvist kan tänkas uppkomma och gestalta sig. En part som försöker sig på forum shopping efter en tvists uppkomst och i linje härmed vill förlägga skiljeförfarandet till ett visst land, kan förmodligen räkna med att motparten motsätter sig detta.

Skillnader i regelverken och särskilt skillnader vad avser möjligheten till klander p.g.a. handläggningsfel ställer höga krav på partsombuden. Vid ingående av skiljeavtal, både vid framtida och redan uppkommen tvist, måste noggranna studier göras för att undersöka vilket land skiljeförfarandet skall förläggas till, dels för att undersöka vilket lands lag som fyller huvudmannens syfte bäst, dels för att förekomma motpartens försök till forum shopping till gagn för denne.

Framställningen har vidare visat att preklusionsregler förekommer i varierande utsträckning. Preklusionsreglerna, med innebörd att part måste protestera mot ett begånget fel, medför att ombuden måste känna till samtliga fel som utgör grund för upphävande enligt den nationella lagen om skiljeförfarande.

Mot bakgrund av det sagda anser jag det vara rekommendabelt att en part i ett internationellt skiljeförfarande anlitar ett erfaret ombud från förfarandelandet.

Avslutningsvis kan konstateras att skillnaderna i de undersökta ländernas lagstiftning utgör en viktig aspekt att ta hänsyn till utöver mer traditionella såsom tillgång till skiljemän och administrativ personal, goda kommunikationer och övernattningsmöjligheter, vid valet av plats för ett internationellt skiljeförfarande.

Litteraturförteckning

Offentligt tryck

- NOU 2001:33 Voldgift.
- Prop. 1929:226 Förslag till lag om skiljemän.
- Prop. 1998/99:35 Ny lag om skiljeförfarande.
- SOU 1994:81 Ny lag om skiljeförfarande.
Delbetänkande av
Skiljedomsutredningen.
- SOU 1995:65 Näringslivets tvistlösning.
Slutbetänkande av
Skiljedomsutredningen.

Övrig litteratur

- van den Berg, Albert Jan *The New York Arbitration Convention of 1958 – Towards a Uniform Judicial Interpretation*, T.M.C. Asser Institute, Kluwer Law and Taxation Publishers, Haag, 1981 [citat: van den Berg].
- Bogdan, Michael *Komparativ rättskunskap*, andra upplagan, Norstedts Juridik AB, Stockholm, 2003.
- Bogdan, Michael *Svensk internationell privat- och processrätt*, femte upplagan, Norstedts Juridik AB, Stockholm, 1999.
- Bolding, Per Olof *Skiljedom - studier i rättspraxis beträffande svensk skiljedoms giltighet och verkställbarhet*, P.A. Norstedt & Söners förlag, Stockholm, 1962.

- Broches, Aron *Commentary on the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration*, Kluwer Law and Taxation Publishers, Deventer, 1990.
- Cars, Thorsten *Lagen om skiljeförfarande - En kommentar*, Fakta Info Direkt Sweden AB, Tierp, 1999 [citat: Cars].
- Ekelöf, Per-Olof; Boman, Robert *Rättegång - fjärde häftet, sjätte upplagan*, Norstedts Juridik, Göteborg, 1995.
- Hassler, Åke; Cars, Thorsten *Skiljeförfarande*, andra upplagan, Norstedts Juridik, Stockholm, 1989.
- Heuman, Lars *Current Issues in Swedish Arbitration*, Juristförlaget, Stockholm, Sweden and Kluwer Law and Taxation Publishers, Deventer, The Netherlands, 1990.
- Heuman, Lars *Skiljemannarätt*, Norstedts Juridik AB, Stockholm, 1999 [citat: *Skiljemannarätt*].
- Heuman, Lars *Specialprocess – Utsökning och konkurs*, femte upplagan, Norstedts Juridik AB, Stockholm, 2000.
- Holtzmann, Howard M; Neuhaus, Joseph E. *A Guide to The UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration- Legislative History and Commentary*, T.M.C. Asser Instituut, Kluwer Law and Taxation Publishers, The Netherlands, 1994 [citat: Holtzmann & Neuhaus].
- Lindell, Bengt *Civilprocessen*, andra upplagan, iustus förlag AB, Göteborg, 2003.
- Malanczuk, Peter *Akehurst's Modern Introduction to International law*, Seventh edition, Routledge, Cornwall, 1998.

- Moss, Giuditta Cordero *International Commercial Arbitration-Party Autonomy and Mandatory Rules*, Tano Aschenhoug, Oslo, 1999.
- Mustill, Michael John; Boyd, Stewart Crawford *The law and practice of commercial arbitration in England*, Second edition, Butterworths, London, 1989 [citat: Mustill & Boyd].
- Nielsen, Peter, Arnt *Karnov 2000*, Band 3, 17.2. Voldgift, sextonde upplagan, Forlaget Thomson, Köpenhamn 2001.
- Nielsen, Peter, Arnt m.fl. *Reform af voldgiftsloven*, Advokatrådets retsudvalg, Advokatsamfundet, Köpenhamn 2003.
- Olsson, Bengt, Kwart, Johan *Lagen om skiljeförfarande - en kommentar*, Norstedts Juridik AB, Stockholm, 2000.
- Persson - Blegvad, Britt-Marie m.fl. *Arbitration as a means of solving conflicts*, New Social Science Monographs E6, Köpenhamn, 1973.
- Redfern, Alan; Hunter, Martin *Law and Practice of International Commercial Arbitration*, Third edition, Sweet & Maxwell, London, 1999 [citat: Redfern & Hunter].
- Robert, Jean; Carbonneau, Thomas E. *The French law of arbitration*, Matthew Bender & Company Incorporated, New York 1983.
- Storme, Marcel; Demeulenaere, Bernadette *International Commercial Arbitration in Belgium-A Handbook*, Kluwer Law and Taxation Publishers, Deventer, 1989.
- Welamsson, Lars *Rättegång VI*, tredje upplagan, Norstedts Juridik AB, Stockholm, 1994.

Artiklar

- Bagner, Hans *Den nya engelska skiljemannalagen*, JT 1996/97, s. 789.
- Besson, Sébastien *The Utility of State Laws Regulating International Commercial Arbitration and their Compatibility with the FAA*, American Review of International Arbitration, 2000, s. 244.
- Calissendorf, Gotthard *Jura novit curia i internationella skiljeförfaranden i Sverige*, JT 1995/96, s. 141.
- Hobér, Kaj *Arbitration Reform in Sweden*, Arbitration International, Vol. 17, No. 4, LCIA 2001, s. 351.
- Komarov, Alexander S. *The Arbitral Award: Some Comments on the 1999 Swedish Arbitration Act*, Arbitration International, Vol. 17, No. 4, LCIA 2001, s. 411.
- Skoog, Emilia *En undersökning av Svea hovrätts mål om ogiltighet och klander av skiljedomar under tidsperioden 1987-1997*, JT 1999/00, s.677.
- Verbist, Herman *Reform of the Belgian Arbitration Law (The Law of 19 May 1998)*, International Business Law Journal, nr 7, 1998, s. 842.

Rättsfallsförteckning

Sverige

Hovrätterna

RH 1987:121

Svea HovR mål T 8735-01 från den 15:e maj 2003

HD

NJA 1918 s. 324

NJA 1924 s. 569

NJA 1937 s. 120

NJA 1965 s. 384

NJA 1973 s. 740

NJA 1975 s. 536

NJA 1982 s. 775

NJA 1986 s. 620

NJA 1989 s. 143

NJA 1993 s. 13

NJA 1989 s. 614

Mål T 2707-01 från den 3:e juli 2002

Frankrike

Thyssen Stahlunion GmbH v. Maaden General Foreign Trade Organisation for Metal & Building Materials, Cour d'appel Paris, den 6:e april 1995, översatt till engelska och refererat på <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/950406f1.html>. (20031103).

Hong Kong

Paklito Investment Ltd. v. Klockner East Asia Ltd, [1993] 3 HKLR 39.

China Nanhai Oil Joint Service Corp Shenzhen Branch v. Gee Tai Holdings Co Ltd, [1994] 3 HKC 375.

Hebei Import & Export Corp v. Polytek Engineering Co Ltd, [1998] 1 HKLRD 287.

Shandong Textiles Import and Export Corp. v. Da Hua Non-ferrous Metals Co. Ltd, [2002] 2 HKLRD 844.

Italien

Carters Ltd. v. Francesco Ferraro, Corte di Appello Neapel, instämt den 20:e februari 1975, refererat i Yearbook Commercial Arbitration, 1979 s. 275.

Schweiz

Dom från Appellationsgericht Kanton Baselstadt den 6:e september 1968, refererat i Yearbook Commercial Arbitration, 1976 s. 200.

Tyskland

Dom från Oberlandesgericht Hamburg den 3:e april 1975, refererat i Yearbook Commercial Arbitration, 1977 s. 241.

Dom från Oberlandesgericht Cologne den 10:e juni 1976, refererat i Yearbook Commercial Arbitration, 1979 s. 258.

Dom från Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg den 27:e juli 1978, refererat i Yearbook Commercial Arbitration, 1979 s. 266.

Dom från Bayerisches Oberstes Landgericht den 15:e december 1999, 4 Z Sch 23/99, översatt till engelska och refererat på <http://www.uncitral.org/en-index.htm>. (20031106).

U.S.A

Petrol Corp. v. Groupement D'Achat Des Carburants, 84 F.Supp. 446 (S.D.N.Y. 1949).

Cassara v. Wofford, 62 S.o.2d 56 (Fla. 1953).

Big-W Const. Corp. v. Horowitz, 192 N.Y.S.2d 721 (N.Y. Sup. 1959).

Skinner v. Smith, 169 S.E.2d 365 (Ga. App.1969).

Parsons & Whittemore Overseas Co. Inc. v. Société Generale de l'Industrie du Papier, 508 F.2d 969 (2nd Cir. 1974).

Biotronik Mess- und Therapiegeräte G.m.b.H. & Co. v. Medford Medical Instrument Company, 415 F.Supp. 133 (D.N.J. 1976).

Laminoirs Trefileries Cableries de Lens S.A. v. Southwire Co, 484 F.Supp. 1063 (N.D.Ga. 1980).

International Standard Electric Corp. v. Bridas Sociedad Anonima Petrolera Industrial y Comercial, 745 F.Supp. 172 (S.D.N.Y. 1990).

Iran Aircraft Ind. v. Avco Corp, 980 F.2d 141 (2nd Cir. 1992).

Conoco, Inc. v. Oil, Chemical & Atomic Workers Intern. Union, 26 F.Supp. 2d 1310 (N.D.Okla. 1998).

Hemsidor

<http://www.rcakl.org.my>.

<http://www.uncitral.org/en-index.htm>.

Modellagar, institutregler och internationella konventioner

Arbitration rules of the Copenhagen Arbitration Committee for the Grain and Feed Stuff Trade.

Hamburg Commodity Association Rules.

Model Law on International Commercial Arbitration, adopted on June 21, 1985.

New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, New York 1958.

Rules for Arbitration of the Regional Centre for Arbitration Kuala Lumpur.

The 1927 Geneva Convention on the Execution of Foreign Arbitral Awards.

The Uniform Arbitration Act, adopted by the National Conference of Commissioners on Uniform State Laws (U.S.A.).

UNCITRAL Arbitration Rules.

Övrigt

Hunter, Martin; Paulsson, Jan

The draft new Swedish Arbitration Act – comments of,
Justitiedepartementet Dnr. 94-2395,
7.10.94.

Möller, Gustav

Några synpunkter i fråga om förslaget till ny svensk lag om skiljeförfarande (SOU 1994:81),
Justitiedepartementet Dnr. 94-2395,
P.M. 25.10.94.